

Yaşlılık ve Siyaset: Kimin tarafından? Kimin için?¹

Gülşah Doğanay, Giresun Üniversitesi, Giresun Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Harita Kadastro Programı.

ORCID: 0000-0002-7456-8788

E-Posta: gdoganay61@hotmail.com

Nezihe Başak Ergin, Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

ORCID: 0000-0002-5993-9421

E-Posta: basak.ergin@giresun.edu.tr

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de yaşlı nüfus oranı bakımından üçüncü olan Giresun’da siyasi partilerin il teşkilatı ve yönetim kurullarında görev alan 65 yaş ve üstü bireylerin temsiliyet durumlarını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca, siyasi partilerin parti program ve politika metinleri incelenerek, yaşlı bireylerin bu metinlerdeki yer alışı şekilleri de tartışılmıştır. Politikalar, yaşlı bireyleri hizmetler sunulan homojen, edilgen ve muhtaç bir grup olarak ele alabilmektedir. Araştırma, siyasi coğrafyadan yola çıkarak, yaşlı bireyleri karar alma mekanizmalarındaki siyasi aktörler olarak değerlendirmiştir. Bu bağlamda, siyasi temsiliyetin yaşlıların haklarına etkisi de tespit edilmiş ve tartışılmıştır. Giresun’daki siyasi partilerde görev alan yaşlı bireylerin temsiliyet durumları tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Nitel bir araştırma olarak yürütülen bu çalışmada, siyasi partilerin tüzükleri ve programları gibi dökümanlar içerik analizi ile incelenmiştir. Çalışmaya, siyasi temsiliyetin önemli bir unsuru olan muhtarlar da dâhil edilmiştir. Bununla birlikte, yerel yönetimde aktif görevi bulunan yaşlı bireylerin temsiliyeti de sunulmuştur. Bulgular değerlendirildiğinde, 28 mahalle muhtarından sadece üçünün 65 yaş ve üstü olduğu görülmüştür. 31 Belediye Meclis üyesinden ise sadece bir erkek üyenin 65 yaş ve üstü olduğu belirlenmiştir. Giresun’daki siyasi partilerde aktif görev dağılımı değerlendirildiğinde ise, yaşlı yetişkin temsiliyetinin yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Özellikle de yaşlı yetişkin kadın temsiliyetinin yetersizliği dikkat çekicidir. Elde edilen verilere göre, Giresun’da, yaşlı bireylerin temsiliyetinin Belediye Meclisi ve siyasi partilerin yetkili organlarında aldıkları görevler açısından yeterli olmadığı görülmüştür. Siyasete katılımın kadınlar için cam tavanlar ve kesişimsellik de açıklanabilecek şekilde katı ve keskin bir ayrımcılıkla belirlendiği söylenebilir. Yine yaşçılıkla ilişkili olarak, siyasette yaşlılar açık ya da örtülü olarak görünmez kılınmaktadır. Sonuç olarak, yaşlı bireyler siyasi metinlerde muhtaç ve tektipleştirilmiş bir kategori olarak tanımlanmaktadır. Tüm bu bulgulara dayanarak, yaşlı bireylerin, tanımlanan diğer ‘dezavantajlı gruplar’ gibi siyaset alanında da yeterince aktif katılımlarının olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim bulgular aktif

siyaset alanının daha çok seçkinci, eril ve orta-üst sınıfa ait bir alan olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Katılım/Temsiliyet, Yaşlı Birey, Siyasi Coğrafya, Yaşlı Bireyler için/hakkında Politikalar.

Aging and Politics: By whom? For whom?

Abstract

This study aims to evaluate the representation of individuals aged 65 and over who take charge in the organisation and the board of directors of the political parties in Giresun, which ranks the 3rd in terms of older population in Türkiye. In addition, the programs of political parties were examined in terms of the ways in which older individuals were included. Policies consider older individuals as a homogeneous, passive and needy group to which services are provided. Based on political geography, the research considers older adults as political actors in decision-making mechanisms. In this context, the impact of political representation on the rights of the older people in the city is also discussed in the study. The representation status of older individuals in political parties in Giresun is presented and explicated in tables. In this study, conducted as a qualitative research, documents such as the statutes and programs of political parties were examined through content analysis. Muhtars, an important element of political representation, were also included in the study. In addition, the representation of older individuals who have active duties in local government was also presented in the study. According to the findings, it is seen that only three of the 28 neighbourhood muhtars and that only one male member out of 31 Municipal Council members are 65 years and older. When the distribution of active duties in political parties in Giresun is evaluated, it is realized that the representation of older adults is inadequate. The inadequacy of the representation of older adult women is particularly remarkable. It is realized that the representation of older individuals in Giresun is not adequate in terms of the duties that they take in the Municipal Council and the authorized bodies of political parties. Participation in politics is determined by strict and sharp discrimination for women, characterised by sexist glass ceilings and intersectionality. In relation to ageism, the older people are made invisible in politics, either explicitly or implicitly. Older individuals are defined as a needy and homogeneous category in political documents. Based on all these findings, it is understood that older individuals do not have sufficiently active participation in the political field, like other 'disadvantaged groups'. Thus, the findings show that the active political field is more of an elitist, masculine, reserved for middle-upper class men.

Keywords: Politics, Participation/Representation, Older Individuals, Political Geography, Policies for/about Older People.

Giriş

Yaşlanmanın birçok tanımı olmakla birlikte Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ/WHO) göre, "çevresel faktörlere uyum sağlama yetisinin zamanla azalmasıdır" (WHO, 2001). Ancak -kronolojik yaş tanımlanmasında bir alt sınır olarak (Con Wright, 2020)- 65 yaş ve ötesinde yaşlanma, fiziksel, psikolojik, kronolojik, ekonomik ve sosyal boyutları ile anlaşılması gereken bir süreçtir (Beğer ve Yavuzer, 2012; Yerli, 2017). Ayrıca 'yaşlılık' kategorilerinin bazı değerlendirmelerde -kültürel belirlenimcilik riskiyle- kültürden kültüre değiştiğinin vurgulandığı ve öznel olduğu hakkında tartışmalar da göz ardı edilmemelidir.

Özellikle günümüzde yaşla ilgili sınıflandırmalar daha çok politika geliştirme amacıyla yapılmaktadır (Çayır, 2012: 165; WHO, 2002). Yine sosyal gerontologların tezlerinden birisi de, biyolojik ve toplumsal etkene bağlı olarak aynı yaş grubu içindeki kişiler arasındaki heterojenliğin, yaşamın ilerleyen evrelerinde daha da arttığı yönündedir (Con Wright, 2020: 9). Ancak yaşamın birçok alanında, yaşlanmanın ve yaşlı bireylerin homojen bir grup olarak ele alınması ve siyaset gibi toplumun şekillenmesinde etkili olan alanlarda görünmez olmaları bu noktada dikkat çekmektedir.

Buradan yola çıkarak, yaşlanma ve siyasete aktif katılım konusunun literatürde hak ettiği yeri bulamadığı görülmüştür. Literatürdeki bu 'görünmez boşluğa' işaret ederek katkı sunmayı amaçlayan bu çalışma, Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye'de yaşlı nüfus oranı bakımından üçüncü olan Giresun'da (TÜİK, 2023), 65 yaş ve üstü bireylerin siyasete 'aktif katılımlarını' tartışarak, siyasette aldıkları görevlerin yanı sıra, yaşlı bireylerin kent ve parti politikalarındaki yerini değerlendirmiştir. Yaşlı nüfus oranının giderek arttığı Türkiye'de, politika ile aktif olarak ilgilenen ve parti yönetim kurulunda görevleri bulunan yaşlı bireylerin Giresun'da partilere göre dağılımına bakılırken, bu partilerin yaşlı bireyler ve yaşlanmaya ilişkin farklı düzeylerdeki politikaları, yaklaşımları ve önerileri ise politik metinlerinden incelenmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumunun 2023 yılı verilerine göre, Türkiye'de yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve üstü nüfus, 2018 yılında 7 milyon 186 bin 204 kişi iken son beş yılda %21,4 artarak 2023 yılında 8 milyon 722 bin 806 kişi oldu. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 2018 yılında %8,8 iken, 2023 yılında %10, 2'ye yükseldi. Yaşlı nüfusun 2023 yılında %44,5'ini erkek, %55,5'ini kadın ise nüfus oluşturdu. Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 olacağı

öngörülmektedir (TÜİK, 2024). Türkiye'nin nüfusu %10,2 (TÜİK, 2023) oranı ile 'çok yaşlı nüfus' özelliği göstermektedir. Birleşmiş Milletler'e göre; yaşlı nüfus oranı %8,0 ile %10,0 arasında olan ülkeler 'yaşlı', bu oran %10,0'un üzerinde olduğunda 'çok yaşlı' nüfus anlamına gelmektedir (Özkul ve Kalaycı, 2015: 97). Türkiye ve çalışmanın yapıldığı Giresun'un nüfus özelliğinin çok yaşlı olması, çalışmanın planlamasında etkili olmuştur.

Çalışmada ilk olarak yaşlanma ve siyasetle ilgili kavramlar ve tartışmalar değerlendirilecek, sonrasında yöntem kısmında çalışmanın nasıl yürütüldüğü, hangi tekniklerin kullanıldığı açıklanacaktır. Bulgular bölümünde Giresun'daki yaşlanma ve siyasete ilişkin öne çıkan temalar oluşturulan tablolarla tartışılacaktır. Sonuç kısmında ise "Kim, kimin için karar veriyor" soruları bağlamında yaşlı bireyler ve ötesinde Türkiye'deki siyasetin ataerkil yapısı sorgulanacaktır. Çalışmanın yaşlanma ve siyasetin arasındaki etkileşimi, hem bugünü hem de geleceği, yereli de dâhil ederek, siyasi olarak anlama ve şekillendirmeye katkı sunacağı düşünülmektedir.

Yaşlanma ve Siyaset: Öne Çıkan Kavramlar ve Tartışmalar

Yaşlanma ve siyaset hakkındaki çalışmalar her ne kadar Pratt'in (1979) vurguladığı gibi, "1969'dan önce 20 yıl veya daha uzun bir süre evrim geçirmiş olsa da" halen siyaset bilimi alanında asgari düzeydedir. Literatürdeki tartışmalar özellikle sosyal politika ve gerontokrasi üzerinedir. Bu çalışma, uluslararası literatür ve Türkiye'deki tartışmaları değerlendirerek, yaşlanma ve siyasete aktif katılım ilişkisini Giresun örneği üzerinden ele almıştır. Bu bağlamda, siyasi parti kurullarında görev alan 65 yaş ve üstü bireylerin dağılımları belirlenmiştir. Ayrıca, politik metinlerde yaşlanma ve yaşlıların ele alınış şekilleri incelenmiştir. Söz konusu bu yaklaşımla, araştırma yaşlı bireyleri aktörler olarak değerlendirmiş ve yaşlanmanın parti politikalarındaki yerini görünür kılarak katkı sunmaya çalışmıştır.

Yaşlı Bireylerin Siyasete Katılımı ve Aktif Katılım

Bu çalışmada, yaşlanma ve siyasete katılım bağlamında değerlendirilecek olan toplumsal yaşama katılımın bir ögesi olarak siyasete aktif katılım, siyasi partilerin herhangi bir organında, yerel yönetimde muhtar görevi, belediye meclis ve kurullarında çeşitli aktif görevlerde bulunma olarak ele alınmıştır.

Aktif siyasete katılımın başlangıcı olarak kent ve siyaset kesişimindeki tartışmalarda, aktif katılım, Lefebvre'e referansla, sahiplenilerek, kolektif politik mücadelelerle ele geçirilmesi gereken kolektif bir hak olarak, 'kent hakkı' bağlamında tartışılmıştır (Bkz. Harvey, 2008, 2012). Lefebvre (1972,

2000, 2016), kent hakkının adeta bir çağrı, çılgılık ve talep, acil bir zorunluluk olduğunu söyler. Bu çağrıyı başta işçi sınıfı olmak üzere birçok kesimi, aktör olarak dâhil edecek şekilde kurgular. Kent hakkı, daha sonra Harvey (2008, 2012) tarafından, kenti arzulanan ve hayal edilen farklı/yeni bir hale getirmek için mücadeleyle ilişkili aktif bir hak olarak değerlendirilir. Günümüzde bu aktif hakların talebi ve görünürlüğü daha çok toplumsal ve kentsel hareketlerle mümkün olabilmektedir. Bir bölgede yaşayan ‘aktif sakinler’, kent/mekân ve ötesinde, kenti değiştirirken kendilerini de değiştirmekte, dönüştürebilmektedir (Harvey, 2012). Bu noktada, bu dönüşümün tüm yaş grupları için geçerli olabilmesi elbette politika içinde aldıkları aktif rollerle ilgilidir. Bir eser olarak kente hak ve aktif katılım hakkı, sahip olma hakkından farklı olan mekânın kullanımı, kent ve mekânda yaşama ve mekânın kullanım değeriyle sahiplenilmesiyle ilişkilidir (Lefebvre, 1972, 2000; Mitchell, 2003; Purcell, 2006 aktaran Routledge, 2010). Günümüz kentlerinde, kent sakinlerinin ait olma duygularının tabandan tavana doğru geçerli olabilmesi için elbette siyaset içerisinde de karar alıcı birer aktör olarak görev almalarına bağlıdır. Nitekim kent hakkı, kent sakininin kent yönetimine ve siyasi yaşama aktif katılımıyla kentsel vatandaşa dönüşümüne imkânlar sunar (Dikeç, 2002).

Nitekim Birleşik Krallık’ta yaşlı yetişkinlerin kent hakkı bağlamında yapılan çalışma, bu konuyu ‘yaş dostu kentler’ ve ‘görünmez’ kılınma açısından değerlendirmiştir (Menezes vd., 2023). Bu çalışma yaşlı bireylerin katılımını toplumsal ve siyasi katılım olarak ele almıştır. Bunu, kentsel mekânların sahiplenilmesi, toplumsal değişim meydana getiren kentsel yönetime, farklı siyasi ölçeklerde kentsel mekânın üretimi ve kaynaklara erişim hakkında karar almaya katılım olarak açıklamıştır (Menezes vd., 2023).

Türkiye’de siyasi partilerde aktif rol üstlenme/görev alma konusuna yoğunlaşan çalışmalar ise partilerdeki örgütlenme doğrultusunda daha çok ‘kadın’ ve ‘gençlik kolları’ hakkında yürütülmüştür (bkz. Altındal, 2007). Ayrıca, yaşlı bireyler ve siyasi katılım ilişkisi, oy verme eğilimleri açısından tartışılmıştır (Varışlı, 2021b). Yaşlanma ve yaşlı bireyler, akademik çalışmalarda da politika metinlerine benzer şekilde ‘genel’ ve/veya sosyal politika odağı bağlamında (Tuncel ve Uzun, 2019), örneğin ‘dezavantajlı grup olarak yaşlılar’ başlığı altında (Balun, 2022), ele alınmıştır. Bir diğer yaklaşım ise yaşlanmayı, sosyal politika anlamında farklı ölçeklerde aktif yaşlanma politikaları olarak değerlendirmiştir (Çolak ve Özer, 2015). Türkiye’de yaşlanmanın siyasi partilerin politikadaki yerini kısmi olarak gören önemli bir çalışma Dilekli Karatay ve Koyuncu’nun (2024) makalesidir. Çalışmada

(Dilekli Karatay ve Koyuncu, 2024), doğrudan yaşlılık odaklı olmadan, kuşaklararası bağlamda yaşlılığın nasıl ele alındığına değinilmiştir. Ancak tüm bu çalışmalar yaşlanmayı ve yaşlı bireyleri kısmen görünür kılmaktadır. Farklı bölge, kent ve kırsal bağlamında farklı dinamiklerle şekillenen siyaset ve yaşlanma yaklaşımlarını değerlendirerek yapılan çalışmalar, elbette yaşlanma ve yaşlı bireyleri tüm heterojenliğiyle daha görünür ve aktif kılmayı sağlayabilir.

Yaşlı bireylerin yaşamın her alanında ‘istekleri doğrultusunda’ aktif olmaları tartışılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar aktif yaşlanma kavramı kapitalist sistemin zorunlu bir olgusu gibi ele alınsa da bu çalışma kendi istekleri doğrultusunda siyasette aktif görev alan 65 yaş ve üstü bireyleri görünür kılmayı amaçlamıştır. Literatürde geçen kavramlardan biri olan kuşak/kuşaklar da ‘yaşlılar’ tektipleştirmeden payını almıştır (‘Gençlere’ dair tartışma için bkz. Lüküslü, 2003). Bu bağlamda, Bourdieu’nun (1978) gençlik tanımları için söylediği bir ifade olarak yaşlılığın da -çoğunlukla içi boşaltılan- bir kelimeye/lafa indirgendiğini ekleyebiliriz. Aydemir’in (2024) de vurguladığı gibi, ‘yaş’ öznel olarak, bireyin hissettiği ve sınıf, eğitim durumu, sağlık koşulları ve üstlenilen toplumsal rollerle belirlenir. Çalışmada bu durumu da tartışmaya açmak için politik metinlerde bu ‘yaş grubunun’ ele alınış şekilleri ve bu gruba yönelik politika ve eylemlerin değerlendirmesi de yapılmıştır.

Bu bağlamda, aktif yaşlanma kavramı ise, Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ/WHO) tanımına göre, bireylerin yaşlandıkça yaşam kalitelerinin geliştirilmesi amacıyla bireylere sunulan sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarının optimize edilme sürecidir (WHO, 2002). Aktif Yaşlanma Endeksi (Active Ageing Index- AAI) ise; yaşlı bireylerin işgücüne, sosyal ve aile faaliyetlerine katılımını sağlayan yaşam boyu öğrenme imkânları, bağımsız, sağlıklı ve güvenli bir yaşam sürmeleri için gerekli potansiyellerini ortaya çıkaran bir araçtır (Zaidi vd., 2013: 1). Aktif Yaşlanma Endeksi, Avrupa Komisyonu’nun İstihdam, Sosyal İşler ve Kaynaştırma Genel Müdürlüğü (DG EMPL) ve Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) Nüfus Birimi tarafından ortaklaşa yönetilen bir projedir. Zaidi ve arkadaşlarının (2013: 1) politik bir öneri olarak geliştirdiği bu proje, “ulusal politika yapıcılarının, nüfusun yaşlanmasının önündeki zorluklara başarılı tepkiler tasarlamalarını desteklemek için” oluşturulmuştur (UNECE, 2018: 3). Dolayısıyla, Aktif Yaşlanma Endeksi, içerisinde yer alan siyasete katılım alt bileşeni, yaşlı bireylerin yaşam içerisinde aktif olmaları bağlamında değerlendirilen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşamın her alanında görünür ve aktif

bireyler olarak tanımlanan aktif yaşlanma içerisinde yer alan siyasete aktif katılım, birçok ülkede bu tanım ve endekse değerlendirilmektedir.

Aktif Yaşlanma Endeksinin dört ana bileşeninden biri olan topluma katılım bileşeninin alt göstergelerinden biri olan ‘siyasi katılım’ göstergesi (UNECE, 2018); siyasi ve sendikal faaliyetlere katılımı yaşlıların bu kuruluşların karar verme sürecini etkileme ve böylece yaşlı bireylerin güçlen(dir)me yeteneklerini analiz eder. Sendika, siyasi parti, siyasi eylem grubu, bir protesto veya gösteri toplantısına katılan, e-posta da dâhil olmak üzere bir dilekçeyi imzalayan yaşlıların payını ölçen bu bileşen topluma katılım parametresi içerisinde yer almaktadır (UNECE, 2018; Zaidi vd., 2013). Aktif siyasi katılım, sadece bir siyasi partiye üye olarak değil, siyasi kararlar üzerindeki etki yoluyla toplum yaşamına aktif olarak katılmayı da ölçer (UNECE, 2018: 21). Bu bağlamda çalışmada yer alan siyasete aktif katılım kavramı ise; Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu ve Giresun’da teşkilatları bulunan siyasi partilerin tüzükleri doğrultusunda belirlenen organlarda görevleri olan 65 yaş ve üstü bireylerle değerlendirilmiştir. Bu noktadan hareketle, ‘oy verme ve parti üyeliği dışında’ aktif görevde bulunan ve yerel siyasette karar alıcı mekanizmalarda olan 65 yaş ve üstü bireylerin katılımı aktif katılım olarak ele alınmıştır.

Yaşlı nüfusun fazla olduğu ülkelerde ve kentlerde siyasete aktif katılım ekonomik ve sosyal haklar bağlamında da önemlidir. Siyasete katılımın iki türü olarak geleneksel siyasal katılım *-ki Türkiye’de özellikle yaşlılar söz konusu olunca bu tür bir katılım anlaşılmaktadır-* ve geleneksel olmayan siyasal katılım söylenebilir. Yaşlı bireylerle ilişkilendirilen geleneksel siyasi katılım, oy verme (Varışlı, 2021b) gibi kurumsallaşmış araçlar yoluyla gerçekleşen eylemler ve siyasi kampanya yapmak veya bir partiye/-aktif yaşlanmayla ilişkili olarak ele alınan- siyasi kuruluşu üye olmak (Serrat vd., 2015) gibi katılım şekillerini içermektedir. Geleneksel olmayan siyasi katılım da boykotlar, gösteri yürüyüşleri gibi toplumsal hareketleri kapsamaktadır (bkz. Melo ve Stockemer, 2014: 35). Bunlara ek olarak, bireysel olarak siyasi meselelere ilgi göstermek ve kolektif eylem olarak da değerlendirilebilecek gönüllü işler yapmak da sayılabilir (Ekman ve Amnå, 2012 aktaran Alves Martins vd., 2022).

Ülke nüfuslarının ileri yaşlardaki oranı artmaya devam ettikçe, demografik yaşlanmanın oluşturduğu sorunların giderilmesi için bilgi, analizlere ve politikalara olan ihtiyaçlar da artacaktır (UN, 2013). Aktif yaşlanma endeksi bileşenlerinden olan siyasi katılım göstergesi bu bağlamda dikkat

çekicidir. Bu göstergenin amacı yaşlı bireylerin herhangi bir siyasi partiye üyeliklerini değil, siyasi kararlar üzerindeki etkilerini belirlemektir. Yaşlı bireylerin karar alma süreçlerinde etkin olması, toplum yaşamına aktif katılma göstergelerinden biridir (UNECE, 2018: 21). Ancak, yaşlı bireylerin Türkiye’de siyasete katılımının daha çok bir siyasi partiye üye olma ve bir siyasi partiye oy verme şeklinde olduğu söylenebilir (Doğanay, 2024).

Türkiye’de 65 yaş ve üstü bireylerin oy verme davranışları sosyo–ekonomik statü ve eğitim seviyesine göre değişmektedir (Varışlı, 2021a). Türkiye’nin siyasi katılımında dikkat çeken diğer bir özellik ise yönetici konumundaki politikacıların daha çok 65 ve üstü yaşta olması ancak tabana doğru bu durumun negatif yönde değişmesidir (Doğanay, 2024). Uluslararası örgütler yaşlı nüfusun ekonomik, sosyal, politik ihtiyaçlarının karşılanmasının önemine vurgu yapmaktadır (WHO, 2002). Özellikle nüfus yapısının değişimi ile emeklilik yaşının yükselmesiyle siyasetçi, yönetici, yargıç vb. kadroların daha çok 65 yaş ve üstü kişilerde yoğunlaşması beklenmektedir. Ayrıca yaşlı nüfus oranının artması ile sandıkta da seçmen ve günlük yaşam pratiğinde kamu hizmetlerinden yararlanan bireyler de daha çok yaşlı bireyler olacaktır (Önder, 2013). Bu noktadan hareketle kentlerin nüfus özellikleri ve bu nüfus yapısına uygun siyasi temsiliyet siyasetteki orta yaş ve orta üst gelire sahip erkek egemenliğini kırarak bir durum olarak değerlendirilebilir.

Yaşlanma ve Gerontokrasi

Yaşlanma ve siyaset ilişkisinde ise öncelikle ‘yaşlıların yönetimi’ ve ‘yaşlı’ bireylerin politik sistemin tamamını ellerinde tutmasına dair gerontokrasi kavramı öne çıkmaktadır (Harris, 2005: 163 aktaran Önder, 2013). Gerontokrasi kavramı pejoratif anlamda 1820’lerdeki yaşlı ve muhafazakâr olarak değerlendirilebilecek Fransız Parlamentosu’nu tanımlamak için kullanılmıştır. Kavram, yaşa bağlı olarak aileden şirketlere ve devlet yönetimine kadar formel ve enformel olarak farklı biçimlerde yönetime ve siyasal bir duruma karşılık gelmektedir (Önder, 2013).

Gerontokrasinin güncel araştırmalarda yer almasının, elbette nüfusun yaşlanması ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda nüfusun yaşlanması siyasal ve yönetsel alanları da etkilediği gibi kırsal alanlardan kentlere, eğitim seviyesine, cinsiyete ve yaşa göre de değişmektedir (Gürlevik, 2019; Metin, 2010; Özdemir, 2019). Bu kavram yaşlı bireyleri düzene bağlı, değişime ve yeniliğe karşı, geleneği savunan, istikrarı koruyan ve muhafazakâr diyebileceğimiz gerontokratik bir yapı olarak değerlendirmektedir. Ancak bu tanımın genelleme ve kalıp yargılar içerdiğini ve bunları yeniden ürettiğini

söyleyebiliriz. Bu yaklaşım, bir ömür verilerek elde edilen konumların kolay kolay bırakılmak istenemeyeceği düşüncesine dayanır (Önder, 2013).

Yaşlanma ve Siyasi Coğrafya

Nüfusun yaşlanması ile yaşlanma ve siyaset bağlamında yapılan siyasi coğrafyanın da içinde olduğu disiplinlerarası çalışmalar farklı bakış açıları sunmaktadır. Nitekim belirli bir alanda yapılan ‘mekânsal’ ve nüfus ile ilgili çalışmalar, siyasi coğrafyanın konusuna girmektedir. Oysa ülkemizde siyasi coğrafya çalışmaları belirli konular ile sınırlı kalmaktadır (Yaşar ve Akengin, 2019). Siyasi coğrafya en genel tanımıyla ‘her türlü gücün mekânlarla etkileşimidir’ (Flint, 2003: 107). Ancak geleneksel olarak, siyasi coğrafya devletin, alt bölümlerinin ve diğer devletlerle ilişkilerinin çevresel, bölgesel ve mekânsal yönleriyle ilgilenmesidir. Günümüzde siyasi coğrafya; toplumsal cinsiyet, sınıf, çevresel faktörler, nüfus, din ve kimlik politikalarının mekânsal boyutunun incelenmesi başta olmak üzere farklı kategorileri de içine alan akademik çalışmalarda yerini almıştır (Agnew, 2002 aktaran Ethington ve McDaniel, 2007; Cox, 2005 aktaran Ethington ve McDaniel, 2007; Flint, 2023 aktaran Ethington ve McDaniel, 2007). Siyaset bilimciler tarafından inceleme konusu olan güncel araştırmaların birçoğunun ilk olarak siyasi coğrafyacılar tarafından yapılmış olması dikkat çekicidir. Uluslararası ilişkiler, devlet oluşumu, toplumsal hareketler, siyasi kimlikler, oy verme davranışı, yerel yönetim, parlamento veya kongre davranışı, politika oluşumu, bürokrasiler ve daha birçok konu siyasi coğrafyanın konusudur (Ethington ve McDaniel, 2007).

Nüfusun yaşlanması politik alanda da seçim desenlerini ve siyasi temsilleri şekillendirmektedir (Lutz vd., 2008). İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinden bu yana, küresel ‘nüfus sorunu’ konusunda farkındalık ve endişeler artmıştır. Dünyanın bir bölgesinde ‘aşırı nüfus’ yapısındaki değişimler, ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık, göç ve bunun siyasi etkileri tüm dünya devletlerini etkilemektedir. Dolayısıyla demografik değişimin, ekonomik ve sosyal politikalar üzerine etkileri ülkelerin jeopolitik konumları bağlamında da değerlendirilmektedir (Demko, 2018; Painter ve Jeffrey, 2009). Bu nedenle belli bir mekândaki nüfus ve politik etkileri/sonuçları, siyasi coğrafya perspektifinden de değerlendirilebilir.

Nitekim bölgelerin ya da illerin nüfus özellikleri değiştikçe politik eylemler ya da söylemler de değişmektedir (Sanderson ve Scherbov, 2007: 543). Ayrıca bölgelerin, kentlerin yaş yapısı değiştikçe hükümetlerin harcamaları ve harcama politikaları da değişecektir. Yaş yapısı değiştikçe siyasi

partilerin oy alma rekabetleri artacak, seçmen kitlerinin talepleri dikkate alınacaktır. Keza ABD’de 65 ve üstü kişilere reçeteli ilaç yardımı sağlayan bir yasa, sosyal programlara mesafeli yaklaşan ve daha az kamu harcaması gerekliliğini savunan Cumhuriyetçi bir başkan tarafından önerilmiş ve kabul edilmiştir (Sanderson ve Scherbov, 2007). Ülkemizde de EYT (Emeklilikte Yaşa Takılanlar) ve yaşlılara verilen bayram ikramiyesi bu bağlamda değerlendirilebilir. Görüldüğü üzere, nüfus yapısı değiştikçe siyasi karar alıcıların politik söylemleri ve eylemleri değişebilmektedir.

Yaş ve Siyasi Katılım

Bazı araştırmalar yaş ve siyasi katılım arasında da ilişki olduğunu göstermektedir (Crittenden, 1963; Verba ve Nie 1972; Varışlı, 2021a). Ayrıca yaş aralığı oy verilen lider ya da siyasi partiye göre de değişebilmektedir (Crittenden, 1963: 330). Bununla birlikte coğrafi yaşam alanlarına (kent, kır) göre de siyasi tercihler değişebilmektedir (Bağcı, 2023). Özellikle yaş gruplarına göre değişen siyasal yönelimler, dönemsel farklılıklar da göstermektedir. Bu nedenle mutlak tespitlerde bulunmak güç olmakla birlikte, yapılan bazı çalışmalar bu olguyu desteklemektedir. Örneğin Türkiye’deki 1923-2002 yılları arasındaki siyasi katılım ve toplumsal değişim süreçlerinin incelendiği bir çalışmaya göre yaşlılar MHP’ye oranla daha çok, FP ve CHP’yi, ANAP’a göre ise daha çok DYP’yi tercih etmektedir. Gençlerin tercihleri ise daha çok MHP, ANAP, RP ve DSP arasında dağılmaktadır (Özgişi, 2014). 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri seçim istatistiklerine göre de en fazla katılım sağlanan yaş aralığı kadın seçmenlerde 35-49, erkek seçmenlerde 65-75+’dır. Bu durum yaşlanma ile ilişkili olarak değerlendirilmelidir. Yine en düşük katılım kadın seçmenlerde 65-75+, erkek seçmenlerde ise 18-34 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Yurt dışı katılım oranlarında en fazla katılım sağlanan yaş aralığı hem kadın hem de erkek seçmenlerde 50-64 iken, en düşük katılım kadın seçmenlerde 65-75+, erkek seçmenlerde ise 18-34 yaş aralığındadır (Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Seçim İstatistikleri Bülteni, 2023).

2000’lerde ABD Başkanlık seçimleri ve Büyük Britanya’da yapılan seçimlerde 65 yaş ve üstü seçmenin yarısından çoğunun daha çok muhafazakâr partilere oy verdikleri dikkat çekicidir (Varışlı, 2021b). Ancak nüfus özellikleri kadar -Bourdieu’nun sermaye kavramını çağrıştıran- seçmenlerin gazete okuma alışkanlıklarının, yabancı dil bilmelerinin, sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumlarının, ilgi duyulan sanat dallarının da siyasi tercihlerde önemli etkilere sahip olduğu tartışılmıştır (Metin, 2010).

Melo ve Stockemer (2014), ülkeler ve nesiller arası karşılaştırmalı olarak ele aldıkları siyasi katılımın, yaşlı bireyler için genelde -aktif katılım olarak değerlendirilen- ‘oy verme’ şeklinde olduğunu belirtmişlerdir. Kimi araştırmacılar da bireylerin yaşlandıkça muhafazakâr partilere oy verdikleri düşüncesinin genellenemeyeceğini ifade etmektedir (Binstock ve Day, 1996: 365). Elbette bunun temel nedeni 65 yaş ve üstü kişilerin homojen bir grup olmamasıdır. Başka bir araştırma (Anzia, 2019), yaşça büyük kişilerin oy verme dışında faaliyetlere katılan ve birlikte etkin çalışan bir grup olduğunda, kent politikalarının da yaşlı bireylere yakın ve uygun olduğunu göstermiştir. Nitekim bireyin yaşam deneyimleri, eğitim ve ekonomik durumu, nerede yaşadığı (kırsalda ya da kent merkezinde) gibi etkenler bireyin siyasi katılımını etkilemektedir (Melo ve Stockemer, 2014). Yaşlı bireyler ve katılımı ele alan bir başka çalışma (Alves Martins vd., 2022) ise siyasi katılımı birbirleriyle bağlantılı sosyal ve kentsel katılım ile birlikte ele almıştır. Katılım, yaşlı bireylerin dönüştürücü öğrenme süreçleriyle ilişkili olarak değerlendirilmiş, bunun sonuçları/etkileri üzerinde durulmuştur. Bir diğer kavram/tartışma ise İspanya’ya dair çalışmalarda karşımıza çıkan yaşlı bireyler için ‘olumlu’ siyasi katılım deneyimiyle ilişkilendirilen ‘üretkenlik’ hakkındadır (Serrat vd., 2017b aktaran Serrat vd., 2023). Ancak bu kavram yine aktif yaşlanma kavramı gibi yaşlı bireylerin mutlak üretken olmaları zorunluluğu konusunda tartışmaya açıktır.

Politika Belgelerinde ‘Yaşlılık’, Yaşlanma ve Yaşlı Bireyler Hakkında Literatürdeki Tartışmalar

Türkiye’de siyasi partilerin politika belgelerinde, neredeyse tüm dönemlerde, yaşlılığın farklı açılardan ele alındığı görülmektedir. Özellikle hükümet programlarında yer alan yaşlılık kavramına; muhtaçlık, aile gibi olgular ile yaklaşılması, üzerinde durulması gereken bir konudur (Barsbay, 2018: 265). Kalıp yargılarla belirlenmiş ‘yaşlı’ tanımları içinde yoksul yaşlı, tek başına yaşayan yaşlı, yaşlı kadın gibi yaşlı bireylere yüklenen nitelikler, yaşlılığın sanki ‘doğal’ ve ‘varoluşsal’ bir şekli olarak kabul edilmektedir. Yaşlılığın özellikle ‘muhtaçlık’ kavramı ile ilişkilendirilmesi dikkat çekicidir (Con Wright, 2020). Bu çalışmada incelenen politik belgelerde de bu kalıp yargılar oldukça sık kullanılmış ve yaşlılara yönelik politikalar bu kalıp yargılar doğrultusunda şekillenmiştir.

Oysaki nüfusun giderek yaşlandığını fark eden bazı ülkeler yaşlı bireylere yönelik özel politikalar geliştirme kapsamında yüz yıllar öncesinden adım atmışlardır. Bunlar arasında Birleşik Krallık’ta yapılan çalışmalar dikkat çekicidir (Cansun, 2022). Bu nedenle bölgelerin ya da illerin nüfus yapılarına

göre politika geliştirilmesi gerekmektedir. Mekânsal ve coğrafi bağlama göre oluşturulmayan politikalar ve bunların dayandığı söylemler, ‘nerede’ ve ‘kim için’ yapıldığı dikkate alınmadığı için birbirinin benzeri ve kalıp yargılarla şekillenmeye devam edecektir.

Yapılan çalışmalar yaşlıların daha çok muhtaç vb. kelimeler üzerinden kurgulanan stereotipler olarak ele alındığını göstermektedir (Barsbay, 2018; Con Wright, 2020). Bu nedenle siyasette ve sosyal yaşamda birçok yaşlı birey görünmez durumdadır. Bu görünmezlik, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet bağlamında giderek derinleşmektedir. Bu durumu anlayabilmek için, -çoklu- ayrımcılığı ve güç ilişkilerini özellikle yoksulluk ve toplumsal cinsiyet bağlamında görünür kılacak en önemli kavramlardan birisi olan kesişimsellik olgusudur (bkz. Calasanti ve Giles, 2018). Dolayısıyla, yaşlanmanın kesişimsellik bağlamında da yaşam boyu düşünülmesi önemlidir. Söz konusu kesişimsellik kavramını mekânla ilişkili (örneğin kır-kent dinamikleri ve güç ilişkileri) olarak düşünmek de akademik ve politik yaklaşımlara katkı sunacaktır.

Yöntem ve Teknikler

Bu çalışma, nitel veri toplama tekniklerinden biri olan, farklı tür belgeleri içeren doküman incelemesine dayanmaktadır (Bal, 2021; Merriam, 2018; Patton, 2002). Dokümanlar, yazılı, görsel, dijital materyaller olup, resmi, kamu kayıtları olan belge/doküman çeşitleri olarak nitel araştırma verileri olarak kullanılır (Merriam, 2018). Bu bağlamda, çalışmada, çevrim içi dokümanlar olarak ulaşılan parti tüzük ve programları incelenmiştir. Çalışmanın diğer bir ayağı olan Giresun’da siyasete ‘aktif katılım’a dair 65 yaş ve üstü bireylerle ilgili veriler ise yetkili kişilerin ulaşabildiği resmi kayıtlardan etik ilkeler dikkate alınarak edinilmiştir. Ayrıca, muhtarlar ve belediye meclis üyelerine ilişkin veriler de ilgili kurumların dokümanlarından edinilmiştir. Bu veriler, çalışmanın argümanı bağlamında değerlendirilmiş, tablo haline getirilerek yorumlanmıştır. Doküman incelemesi, konuya ilişkin veriye özenle ulaşma, veriyi toplama ve üzerinde çalışma aşamalarını zorunlu kılar (Bal, 2021). İstatistikler, sayısal veriler ve raporlar, araştırılan konuyu, güç ve iktidar ilişkileri açısından da analiz etmek ve anlamak bakımından değerli belgelerdir (Bal, 2021).

Toplumsalın yansıması olan bu belgeler (Bal, 2021) nitel araştırmaların önemli bir parçasıdır. Dokümanlardan elde edilen veriler, konuya ilişkin kayıtlar olduğu kadar istatistiki verileri de ortaya çıkarmayı kapsar (bkz. Bal, 2021). Nitekim, bu verilerden bazıları Merriam’ın (2018) da vurguladığı

üzere, ulaşılabilen fakat çoğunlukla göz ardı edilen kaynaklardan da elde edilebilir. Farklı kamusal kaynaklara erişmek ve konuya ilişkin verileri bulmak araştırmacının gayret ve yaratıcılığına dayanır (Bal, 2021).

Nitel yöntem, gerçekliğin karmaşık doğasını (Kümbetoğlu, 2015), olaylar ve olgular arasındaki bağıntıları ve yüklenen anlamları derinlemesine (Kümbetoğlu, 2015) anlamak ve anlatmak için kullanılmaktadır. Doküman (belge) analizi, belli bir amaca yönelik kaynakları bulma, not alarak okuma ve bunları değerlendirmeyi kapsamaktadır (Karasar, 2005). Bu süreç ayrıca, araştırılan olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesi olarak da tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yorumsamacı paradigmaya dayanan (Denzin ve Lincoln, 2018) doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz süreçlerini de içeren bir araştırma yöntemidir. Görüldüğü üzere, dokümanların kendileri de bir araştırmanın verilerini oluşturabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 190).

Siyasette yaşlı, yaşlanma ve yaşlılığın izini süren bu çalışma, yaşlı nüfus özelliği gösteren Türkiye’de Giresun ilini inceleyerek literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bunu, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan partilerin tüzük ve programlarında yaşlı bireylerin ve ilgili politikaların yerini inceleyerek bu yerin, Giresun örneğinden yola çıkarak, 65 yaş ve üstü bireylerin siyasete aktif katılımının bağlamını ortaya koymayı hedeflemiştir. Yaşlanma ile ilgili siyasi temsilliyet ve katılımın toplumsal kalıp yargıların olumlu anlamda dönüşümü için, öncelikle yaşlı bireylerin bulundukları/yaşadıkları illerde siyasete katılımalarının ve aktif görevlerinin neler olduğunun belirlenmesi önemlidir. Bu bağlamda yürütülen çalışma, Giresun’da TBMM’de grubu olan (AK Parti, CHP, MHP, İYİ Parti, DEM Parti) siyasi partilerde aktif görevleri (Partilerin tüzükleri ile belirlenen yönetim kurulu ve teşkilatlar) bulunan 65 ve üstü bireyler hakkındadır. Giresun’da siyasi partilerin teşkilatında görevi bulunan yaşlı bireylerin belirlenmesi amacı ile planlanan bu çalışma, yüklenen kalıp yargılar ve rollerin değişmesi gerektiği noktasında önem teşkil etmektedir. Ayrıca Giresun’un Türkiye’nin yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu iller arasında 3. sırada yer alması bu çalışmanın planlamasında etkili olmuştur (TÜİK, 2023).

Verilere Erişim

Öncelikle Giresun Belediyesine (Temmuz 2024) gidilmiş, Belediye Başkan Yardımcısı ve kendisinin yönlendirdiği ilgili birimlerle temas kurularak çalışmanın konusu bağlamında ilk veriler elde edilmiştir. Siyasi parti

teşkilatlarında görev alan 65 yaş ve üstü bireyler hakkında bilgiler ise, Giresun'da ilgili partilerin il başkanları ve yetkili diğer kişilerden edinilmiştir. Bununla birlikte, araştırmacının eriştiği anahtar katılımcılar sayesinde, belediyelerin muhtar temsilciliklerinden de muhtarlarla ilgili bilgiler elde edilmiştir. İncelenen diğer politik belgelere ise resmi internet siteleri aracılığıyla erişilmiştir (bkz. Bowen, 2009).

Etik ve Sınırlılıklar

Araştırmacıların izlediği etik ilkeler, araştırma sürecinin tüm aşamalarında çalışmayı belirlemiştir. Öncelikle çalışmanın amacı ve kapsamı, verilerin edinildiği kişilere verilerin nerede ve nasıl kullanılacağı dâhil olmak üzere açıkça anlatılmıştır. 65 yaş ve üstü bireylere ait bilgiler çalışmada anonim olarak yer almıştır (Edinilen veriler, yaş, cinsiyet, siyasi konum/görev, muhtarlarda kaç dönem vb. gibi bilgiler şeklinde). Araştırmacılar araştırma sürecinde temas kurdukları ilgili kişilerin kişisel verilerinin gizliliği konusunda gerekli hassasiyeti etik ilkeler doğrultusunda göstermişlerdir.

Veriler çalışmanın yürütüldüğü dönemi (Temmuz 2024-Ekim 2024) kapsamaktadır. Bazı veriler doğrudan Giresun merkeze ilişkin, bazıları ise Giresun iline dair verilerdir (Merkezi de dâhil eden ve doğrudan veri olmadığı için). Veriler elde edildikten sonra istifa, vefat ve fesih gibi durumlara bağlı değişiklikler olmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmayı oluşturan siyasi partilerin dokümanlarının içeriğinde yer alan yaşlanma, yaşlı birey temsilleri, görevleri ve sosyal hakları hakkında metinlere odaklanan (Bal, 2021) bu çalışmada, ilgili dokümanlar içerik analiziyle çözümlenmiştir. Bir diğer ifadeyle, içerik çözümlemesi; belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük kategorileri ile değerlendirildiği sistematik bir teknik olarak da tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Bu bağlamda, ilgili dokümanlarda yer alan 'yaşlı', 'yaşlılık', 'yaşlanma', 'yaşlı birey' vb. gibi kavram ve kelimelerinin izi, sıklığı, içeriği ve anlamı (bkz. Bal, 2021; Kümbetoğlu, 2015) üzerinden analiz edilmiştir.

Dokümanların incelenmesi araştırma problemine ilişkin kapsamlı ve zengin çıkarım elde edilmesini sağlamaktadır. Çalışmada, konu hakkındaki farklı dokümanların analizi ve yorumlamasıyla (bkz. Merriam, 2018) yaşlanma ve yaşlı bireylere dair yaklaşım ve politikalara dair bir değerlendirme sunmak amaçlanmıştır. Dokümanların içerik analizi, sistematik, bütünsel ve

amaca uygun bir değerlendirmedir (Bal, 2021). Bu analiz, kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla incelenen konuya yönelik farklı materyallerin dikkatlice, ayrıntılı ve sistematik olarak incelenmesi ve yorumlanmasını içerir (Bal, 2021).

Bu çalışmada, TBMM’de grubu bulunan siyasi partilerin (AK Parti, CHP, MHP, İYİ Parti, DEM Parti) Giresun il teşkilatında aktif görev alan 65 ve üstü bireylerin görevlerinin neler olduğu ve bunların cinsiyete göre dağılımları da değerlendirilmiştir. Bu partilerin -kamu ile ilgili (Merriam, 2018)- siyasi belgelerinde (tüzük ve parti programları) yaşlanma ve yaşlı bireylerle ilgili ifadelerin içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Bu analiz yaşlı bireylere siyasal ve toplumsal olarak yüklenen anlamları da ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma, bu anlamları ortaya çıkardıktan sonra, bunun ardındaki güç ilişkilerini eleştirel olarak düşünmeye davet etmektedir (Merriam, 2018). Çalışmada değerlendirilen politika belgelerinin ve ilişkili bilgilerin tarihlerinin güncel ve resmi, dolayısıyla güvenilir olmasına dikkat edilmiştir. Bu analizden yola çıkarak çalışmanın bulgular kısmındaki başlıklar ve bazı alt başlıklar; ‘Muhtaç ve Tektiplerleştirilmiş: Siyasette Yaşlanma ve Yaşlı Bireyler’, ‘Yerel Yönetim ve Yaşlı Bireyler’, ‘Siyasi Parti İl Teşkilatları ve Yaşlı Bireyler’, ‘Parti Tüzük ve Programlarında Yaşlanma, Yaşlı Bireyler ve Hakları’ olarak belirlenmiştir.

Muhtaç ve Tektiplerleştirilmiş: Siyasette Yaşlanma ve Yaşlı Bireyler

Yerel Yönetim ve Yaşlı Bireyler

2005 yerel yönetimler yasasına göre, belediyeler, sağlık, sosyal hizmet, yardım ve kültür hizmetleri başta olmak üzere kadın, yaşlı, çocuk, engelli ve yoksullara hizmet vermek ile yükümlüdür (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005). Bu nedenle hizmet sunulan grup içinde yer alan ve meselenin öznesi olan yaşlı bireyler ile mutlaka görüşülmeli ve yerel yönetime katılımları sağlanıp topluma sundukları öneriler ve katkılar dikkate alınmalıdır (Arun ve Elmas, 2016). Nitekim Akarçay’ın (2015) çalışmasında da yerelde sunulan kentsel hizmetlerin yaş gruplarına uygun olarak planlanmasının önemine dikkat çekilmiştir. Ancak hizmet sunulan ‘dezavantajlı’ kesim arasında tektiplerleştirilerek gösterilen yaşlı nüfusun taleplerinin ve hangi hizmetlere ihtiyaçları olacağı noktasında, yaşlı bireylerin yerel yönetimlerde aktif olarak yer almaları özellikle büyük kentler dışındaki kentler söz konusu olduğunda oldukça önemlidir.

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, Giresun’da yaşlı bireylerin yerel yönetimdeki görevlerinin (Belediye Meclis Üyesi, karar alma mekanizmaları

dâhil olmak üzere çalışanlar) yeterli olmadığı anlaşılmaktadır (Tablo1). Ayrıca Tablo 1’e göre, yerel yönetimde (muhtarlar, belediye meclisi) 65 yaş ve üstü kadın temsiliyetinin olmadığı tespit edilmiştir. Yaşlı yetişkin kadınlar sosyal, ekonomik, sağlık, eğitim, siyaset vb. tüm konularda erkeklere göre oldukça dezavantajlı durumdadır (Doğanay, 2024). Kararlara katılımda, toplumsal cinsiyet eşitliğini tanımlayan temel haklardan biri olan “kadın-erkek bütün vatandaşların siyasal hayata eşit katılma hakkı” (Sancar, 2021) gerçekleştirilememektedir.

Giresun’da 28 mahalle bulunmaktadır (Aksu, Aydınlar, Cumhuriyet, Çaykara, Çınarlar, Çıtlakkale, Erikliman, Fevziçakmak, Gaziler, Gedikkaya, Gemilerçekeği, Güre, Hacıhüseyin, Hacımiktat, Hacısiyam, Kale, Kapu, Kavaklar, Kayadibi, Küçükköy, Nizamiye, Osmaniye, Samanlıkkıranı, Seldeğirmeni, Sultanselim, Şeyhkeramettin, Teyyaredüzü, Yalı). 65 yaş ve üstü üç muhtarın görev dönemleri ile ilgili veriler değerlendirildiğinde üç dönem muhtarlık yaptıkları anlaşılmıştır. 60 yaş üstü muhtarların sayısı ise 11’dir. Eldeki verilere göre, muhtarların yaş ortalaması 53,76’dır. Muhtarlardan sadece 6’sı kadındır. 31 Belediye Meclis üyesinden ise sadece bir erkek üyenin 65 yaş ve üstü olduğu (Mecliste dört kadın, bir ‘özel gereksinimli birey’ de bulunmaktadır) belirlenmiştir.

Giresun Belediye Meclisinde yaşlı bireylerin yaşamlarına dair farklı tekliflerin sunulup görüşüldüğünün de bilgisi edinilmiştir. Giresun Belediyesinin yaşlı bireylere sunduğu kentsel hizmetlere bakıldığında ise, ilde eğitim değerinin yüksek olduğu Gazi Caddesi boyunca hizmet veren iki ring arabası, ücretsiz ulaşım imkânları, evde öz bakım ve ev temizliği gibi hizmetler sunulduğu belirlenmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, kır ve kent birlikteliğiyle ikili bir yaşam sürülen ve kendine özgü dinamikleri ve özellikleri bağlamında, Giresun’da yaşlı bireylerin temsiliyetinin, Belediye Meclisi ve siyasi partilerin yetkili organlarında aldıkları aktif görevlerin yeterli olmadığı görülmüştür.

Tablo. 1: Giresun’da Yaşlı Bireylerin Yerel Yönetimdeki Görevlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı (Muhtar, Belediye Meclisi)

Görev	Yaş	Cinsiyet
Muhtar	66	Erkek
Muhtar	67	Erkek
Muhtar	70	Erkek
Belediye Meclis Üyesi	65+	Erkek

Kaynak: 2024 yılında Giresun Belediyesi Muhtarlık Biriminden alınan verilerle oluşturulmuştur.

Siyasi Parti İl Teşkilatları ve Yaşlı Bireyler

Siyasi parti il teşkilatı; il kongresi, il başkanı, il yönetim kurulu ve il disiplin kurulundan oluşur (Siyasi Partiler Kanunu, Md. 19, 1983). İl ve ilçe teşkilatları kendi içinde kollara ayrılmaktadır. Bu teşkilatlar partilerin 'seçim kazanma' eksenli olarak verim beklenen yerel organizasyonlardır. İl ve ilçe yönetim kurulları, tüzüğün verdiği yetki ve görevleri doğrultusunda oluşturulur ve mevzuata/tüzüğe uygun görevleri yerine getirir (Siyasi Partiler Kanunu, 1983; Yazgan, 2019). Siyasi partilerin Giresun il teşkilatında görevi bulunan yaşlı bireylere ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, Ak Parti'de 68 yaşındaki bir erkek Seçim İşleri Başkanı, 67 yaşında başka bir erkek ise Sivil Toplum Halkla İlişkiler Başkanı olarak görev yapmaktadır. Ayrıca 65 yaş üstü iki erkek üyenin de yönetim kurulu üyesi olarak görev aldığı belirlenmiştir (Tablo2). CHP' de ise toplam beş yaşlı erkeğin il teşkilatında görev yaptıkları tespit edilmiştir. 65 yaşında bir erkek, yerel yönetimlerden sorumlu iken yine 68 yaşındaki diğer bir erkeğin ise eğitim işlerinden sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Diğer 70 ve 73 yaşlarındaki erkekler ise İl Disiplin Kurulunda görev yapmaktadır (Tablo 2). MHP ile ilgili veriler değerlendirildiğinde, Giresun İl Başkanı ve iki yardımcısının 65 yaş ve üstü olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Elde edilen bulgulara göre, sadece 69 yaşındaki bir kadının İYİ Parti'de İl Yönetim Kurulunda aktif görevi bulunduğu anlaşılmıştır. Bu partideki yaşları 66, 68 ve 65 olan diğer erkeklerin ise yine partinin İl Disiplin Kurulunda görevlerinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Bulgular değerlendirildiğinde, yaşlı bireylerin karar verici konumda aktif temsil yetilerinin yetersiz olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte kadınların temsil yetilerinin de yetersiz olduğu söylenebilmektedir. Partilerin il ve ilçe teşkilatı asil ve yedek üye sayılarına bakıldığında bu görev dağılımlarının yine yetersiz olduğu görülmektedir. Nitekim Ak Parti Giresun İl Yönetimi, 40 asil ve 15 yedek kişiden oluşmaktadır. Elde edilen bilgiler değerlendirildiğinde, Giresun şehrinde (merkez ilçe) 65 yaş ve üstü bir kadın yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi merkez ilçe yönetiminde 65 yaş ve üstü bir bireyin görev almadığı belirlenmiştir. Partinin İl Yönetim Kurulunda 21 kişi asil ve 20 kişi yedek üye olarak görev yapmaktadır. Milliyetçi Hareket Partisi'nde ise bir erkeğin Merkez Yönetim Kurulu üyesi olarak görev aldığı tespit edilmiştir. İYİ Parti'nin il yönetiminde ise 40 asil ve 40 yedek üye olmak üzere toplam 80 üye bulunmaktadır. İl Yönetim Kurulunda 65 yaş ve üstü bir kadın ve üç erkek olmak üzere toplam dört üye bulunmaktadır. İYİ Parti'nin merkez ilçe yönetiminde ise toplam 64 kişi bulunmakta, bu kişilerin 32'si asil ve 32'si yedek üyedir. İlçe Yönetim Kurulu üyesi olan bu üyelerin beşi, hepsi erkek olmak üzere, 65 yaş ve üstüdür.

Partilerin görev dağılımı ve alt kurullarının farklılığı, her partinin tüzüklerine bağlı olarak farklılıklar göstermektedir.

Tablo. 2: Siyasi Partilere Göre Yaşlı Bireylerin Giresun İl Teşkilatındaki Görev Dağılımı

Siyasi Parti	Cinsiyet	Yaş	Görev
Ak Parti	Erkek	68	Seçim İşleri Başkanı
	Erkek	67	Sivil Toplum Halkla İlişkiler Başkanı
	Erkek	67	Yönetim Kurulu Üyesi
	Erkek	70	Yönetim Kurulu Üyesi
Cumhuriyet Halk Partisi	Erkek	65	Yerel Yönetimlerden Sorumlu
	Erkek	68	Eğitim İşlerinden Sorumlu
	Erkek	69	İl Disiplin Kurulu Üyesi
	Erkek	70	İl Disiplin Kurulu Üyesi
	Erkek	73	İl Disiplin Kurulu Üyesi
Milliyetçi Hareket Partisi	Erkek	70	İl Başkanı
	Erkek	71	İl Başkan Yardımcısı
	Erkek	70	İl Başkan Yardımcısı
İyi Parti	Kadın	69	İl Yönetim Kurulu Üyesi
	Erkek	66	İl Yönetim Kurulu Üyesi
	Erkek	68	İl Yönetim Kurulu Üyesi
	Erkek	65	İl Yönetim Kurulu Üyesi

Kaynak: 2024 yılında Giresun’da teşkilatları bulunan partilerden elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanmıştır.

Parti Tüzük ve Programlarında Yaşlanma, Yaşlı Bireyler ve Hakları

Herhangi bir siyasi parti programı, partinin siyasi çizgisini, ideolojisini, dünyaya ve Türkiye’ye bakışını yansıtırken; seçim beyannameleri ise iktidara geldiği takdirde izlenecek farklı ölçeklerde politikaları, hedeflerini göstermektedir (Şafak, 2007 aktaran Terkan, 2010). Siyasi partilerin seçmenler ile kurdukları bağ açısından parti programları önemli bir yere sahiptir. Çünkü siyasi belgeler (parti programları, seçim beyannameleri vb.) iki taraf arasındaki bir sözleşme olarak da değerlendirilebilir (Terkan, 2010). Parti programları, politikaları da yönlendiren ve şekillendiren belgelerdir. Bu nedenle, çalışmanın odağını da oluşturan (Merriam, 2018) ‘yaşlı bireylere’ dair politik metinlerin incelenmesi; belli bir yaş grubuna yönelik politikaları şekillendiren ortak algıyı ortaya çıkarma bağlamında da önemlidir.

Araştırmada incelenen parti tüzük ve kente/yerele mekân ve ötesinde de yer ayıran programların metin içerikleri değerlendirildiğinde, genellikle sosyal politikalar ve sosyal haklar/sosyal devlet/sosyal belediyeçilik başlıkları altında yaşlı bireylerin hakları ile ilgili konulara, genel ve bazı gruplarla birlikte tektipleştirilerek yer verildiği anlaşılmıştır. Yerel düzenlemelere de vurgu yapan parti programlarında, kırsal ve yaşlı nüfusun yoğunlukta olduğu kentler görünmez kılınarak büyük kentlere öncelik verildiği görülmüştür. Partilerin özel olarak yaşlanmaya yönelik politikalara ilişkin çalıştaylar da düzenledikleri tespit edilmiştir.

Metinlerde yaşlı bireyler ve yaşlanmaya dair bazı kavram, olgu ve ifadeler öne çıkmaktadır. Dikkat çeken ve akademik çalışmalarda da altı çizilen bu ifadelerden başlıcaları; hasta, muhtaç, -başkalarına ve ailesine- bağımlı, bakıma muhtaç, edilgen, en iyi ihtimalle de saygı, hürmet duyulması gereken kişiler olduklarıdır (Con Wright, 2020). Bununla ilişkili olarak, kuşaklararası -çocuktan anne-babaya tek yönlü olmak üzere- dayanışmanın ve aile kurumunun Türkiye’de güçlü olduğu varsayımına dayanılarak önerilen bazı sosyal politikalar (Con Wright, 2020), sosyal devletin görevini aileye ve aile üyelerine, maalesef özellikle de kadınlara yüklemektedir (Doğanay ve Güven, 2019). Bu durum ise politikalar arası tutarsızlık yaratmaktadır.

i) AK Parti’nin Parti Programında ‘Yaşlılar’

Parti programı incelendiğinde sosyal politikalar ve yaşlı bireylerin hakları bağlamında -sahip çıkılan- ‘bakıma muhtaç yaşlılar’ olgusu dikkat çekmektedir. Bakıma muhtaç ve sosyal güvencesi olmayan yaşlı bireyler için özel programların oluşturulmasına vurgu yapılmakta ve sosyal devlet anlayışına dikkat çekilmektedir. SSK’nin (Sosyal Sigortalar Kurumu) mali durumunun güçlendirilmesi sağlanarak farklı ‘kırılgan’ gruplardan olan çocuklar, gençlerle birlikte ele alınan yaşlılara yönelik ilgili sosyal hizmet programlarının kalitesinin artırılmasına önem verileceği ifade edilmiştir (AK Parti Programı: 58).

Ailelerin değişen yapısı ve daha çok aile bireyinin çalışma hayatına katılmasının çocuk ve yaşlıların bakımında sorunlar yaratacağı belirtilmiş, bu bağlamda kreş, huzurevleri ve hastanelerin önemine vurgu yapılmıştır. Bununla ilişkili olarak bakıma muhtaç yaşlıların aile içinde bakımının teşvik edilmesi vurgulanmıştır (AK Parti Programı: 58). Aile ve Sosyal Hizmetler başlığı altında (AK Parti Programı: 61), gençlerin yaşlı ebeveynlerini “yanlarında barındırmalarının özendirilmesi” gerekliliğine yer verilmiştir. Bu politikayla, yaşlılara dair devletin sorumluluğuna dayanan sosyal politikaların ‘aile’ kurumuna aktarıldığı söylenebilir.

Çocuklar, gençler ve yaşlılar birlikte ele alınmış, birçok parti politikasında olduğu gibi yaşlılar homojen bir grup olarak değerlendirilmiştir. ‘Muhtaçlık’ ile ilişkilendirilen yaşlanmaya dair sosyal yardımların günün şartlarına göre güncellenmesi gerektiği de ifade edilmektedir.

‘Yaşlılarımıza sahip çıkıyoruz’ başlığı altında, -Yaşlılar Koordinasyon Merkezi olarak- hem ev içi (bakım temelli, 2007’den itibaren evde bakım, 2012’den itibaren Yaşlı Yaşam Evleri dâhil olmak üzere) hem de kamusal düzenlemeler planlandığı görülmektedir. Bununla birlikte, kent içi ücretsiz ulaşım, aylıkların düzenlenmesi, maaş alımında yaşanan sorunlara farklı çözüm ve düzenlemeler getirilmesi, kültürel faaliyetlerin ve eserlerin -ücretsiz veya indirimli- erişilebilirliğine dair bazı düzenlemeler dikkat çekmektedir.

Ayrıca, her mekânın ‘yaşlı dostu’ ve ‘yaşlı kullanımına uygun’ kılınacağına belirtilmesi ‘mekânın’ politikalarda ayrı bir yeri olduğunu göstermektedir. Ancak bu politikaların hangilerinin nasıl gerçekleştiği, hangilerinin değiştiği, hangilerinin ise nasıl devam ettiğinin ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Yaşlılara dair politikalar hakkındaki güncel haberlerde ise ‘aktif yaşlanma’ vurgusunun yapıldığı görülmektedir.

ii) Cumhuriyet Halk Partisi’nin Parti Programında ‘Yaşlılar’

Parti politikaları incelendiğinde dayanışma başlığı altında ‘sahipsizleri koruma’nın, tüm çocuk ve yaşlılara sahip çıkmanın önemine vurgu yapıldığı görülmüştür. Diğer parti programlarına benzer şekilde, ‘muhtaç’ başlığı altında yaşlılar, ‘korunmaya muhtaç olanlar’ ve çocuklarla birlikte ele alınarak, sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları geliştirilmiştir.

Politikaların farklı başlık ve ölçeklerde de geliştirildiği söylenebilir. Kadın haklarına dair -ayrı bir bölümde ele alınan- bilinçlendirme politikalarının yanında çocuklarla birlikte ele alınan yaşlıların bakımı için gerekli kurumların geliştirilerek (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 58), bu nüfusa yönelik hizmetlerin iyileştirilmesine ve çalışan annelerin iş yüklerinin azaltılmasına vurgu yapıldığı görülmektedir. Yerel yönetimler başlığı altında ise bakıma muhtaç yaşlılar için geliştirilen ve onları ‘sahiplenen’ koruyucu sosyal hizmetlerin ve bu gruplara yönelik sosyal yardımların sağlanması ve bu bağlamda ‘Bakıma Muhtaçlar ve Yaşlılar Evlerinin’ oluşturulmasına vurgu yapıldığı görülmüştür.

Metinde dikkat çekici olan bir diğer konu ise kent içi trafik ve yaya güvenliği bağlamında yaşlılar, engelliler, hastalar ve çocuklar için kent merkezlerinin

erişilebilir ve kullanılabilir olmadığının belirtilmesidir (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 105). Ayrıca ‘Sosyal Refah Devleti’ kapsamında, ‘emekli, dul ve yetimlere onurlu bir yaşam’ başlığı altında (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 272) bakıma muhtaç olan yaşlılara, emeklilere, dul ve yetim gibi gruplara ‘sahip çıkılacağı’ (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 27) ve bu şekilde yaşam kalitelerinin yükseltileceğine vurgu yapılmıştır.

Yaşlılara ‘onurlarını koruyarak insanca yaşayacakları düzeyde’ bir gelir sağlanacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte, geliştirilecek politikaların, Koruyucu Sosyal Devlet çatısı altında (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 272) ve yerel ölçekte koruyucu mekanizmalar ile diğer gruplarla birlikte yaşlı bireylere, ‘ihtiyaç sahibi’ kadın ve çocuklardan oluşan ailelere, emekli ve engellilere ulaşılacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda, başta temel, kamusal hak ve hizmetler olmak üzere (sağlık, korunma) yaşamın yeni evresine özgü koşullara uyum sağlayamama gibi sorunlara çözüm getirileceğine dair politika ve açıklamalar yer almaktadır.

‘Herkes Sosyal Güvenlik’ başlığı altında ise hastalık, işsizlikle ele alınan yaşlılık sürecinde, çalışan, ‘bakıma muhtaç olan’ olarak emekli, işsiz, engelli, yaşlı, çiftçi, evde çalışan kadın, yoksul veya kimsesiz bütün yurttaşların yaşamları boyunca insan onuruna ve saygınlığına uygun bir biçimde hizmet sunularak bir Ulusal Sosyal Güvenlik Sistemi oluşturulacağı ifade edilmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 270, 278).

‘Bakıma muhtaç’ yaşlıların bakımı ve toplumdan soyutlanmadan, tartışmaya açık bir konu olan ‘kaliteli bir yaşam’ sürdürebilmeleri için yerel yönetimler ve bunlara destek olan ve iş birliği yapan gönüllü kuruluşların da katkılarıyla geriatri bölümleri ve merkezleri, huzurevleri açılacağı söylenmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 321). Yaşlı vatandaşların evlerinde de sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için personel görevlendirileceği ve düzenli sağlık taramaları gerçekleştirileceği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, büyük kentlerden başlayan Aile Sigortası uygulamasıyla ihtiyaç sahibi kadın ve çocuklar, korumasız kesimlere ve engellilere, yalnız yaşayan emekli veya yaşlılara ulaşılacağı görülmüştür (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 275). Genel Sağlık Reformu’nun ilk başlığı olarak BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin “işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir” maddesinden yola çıkılarak ‘herkes sağlıklı yaşam hakkı’nın sağlanmasının önemi belirtilmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi Programı: 313).

Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Çalıştayı’nda ise sosyal devlet temelli ‘aktif ve sağlıklı yaşlanma’ya yönelik politikalar tartışılmıştır. Önemli sorunlar olarak sağlık sistemi, yoksulluk/yoksunluk ve sosyal hizmetlerdeki aksamalar ifade edilmiştir. Çalıştayda öne çıkan bir tespit ise; “yaşlı bireylerin, edilgen, muhtaç veya hizmete muhtaç olarak algılanmak istenmediği” vurgusu olsa da bu yaklaşımın parti programına yansıtılmadığı görülmektedir. Bir başka önemli vurgu ise tek yaşayan yaşlı kadın nüfus oranının giderek artacağıının öngörüsüdür. Değişen nüfus yapısı ve kesişimsellik bağlamında bu tespitin de yansıması gerekmektedir. Bakım emeğinin ücretsiz olması ve bunun sadece kadınlara yüklenmesi toplumsal cinsiyet eşitliğine bir engel olarak tespit edilmiştir. Buna karşı bir duruşun göstergesi olarak, bakım emeğinin kırılğan kesimlerin hayat kalitelerini artıran bir devleti temel alan anlayışla güçlendirilmesi vurgusu pozitif bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Yoksul kadınların tam zamanlı ve kayıtlı istihdama kazandırılmaları yaşlılıklarındaki yoksunluklarının engellenmesi için de önemli görülmüştür.

Şehir hastaneleri kastedilerek kentlerdeki hastanelere erişim ve ulaşımın yaşlılar açısından sorun teşkil ettiği belirtilmiştir. Doğanay’ın (2024) çalışmasında belirttiği gibi, sağlık hizmetlerine en çok ihtiyaç duyan yaşlı nüfusun oranının en çok arttığı Türkiye’de erişimi sorun teşkil edecek şehir hastanelerinin yerine kent merkezlerine yakın yaşlı sağlığı üzerine uzmanlaşmış hekimlerin olduğu sağlık merkezlerinin sayısının artırılması gerekmektedir. Bir diğer yerel yönetimle ilişkili yaşlılık politikası ise mahalle odaklı bütünleşik hizmet anlayışı gereği mahallere Sosyal Hizmet Merkezlerinin (SHM) açılması önerisidir.

Çalıştayda ülkede hâkim olan ‘hak temelli’ yerine ‘ihtiyaç ve muhtaçlık temelli’ bir düzen anlayışının yaşlılar için sorunlar yarattığı vurgulanmıştır. Bir diğer ilişkili ve önemli tespit ise bu yaş grubunun temel sorunu olan emeklilik koşullarının, kayıt dışı çalışmayı, yoksulluğu ve yoksunluğu daha da artırdığıdır. Yaşlı bireyler için ifade edilen sosyal yaşama aktif katılımın, bu koşullarda mümkün gözükmediği ifade edilmiştir. Bu anlayış, aktif katılımı kapitalist düzenin dayattığı mutlak çalışmayla ilişkilendiren, aktif yaşlılıktan farklı bir tanımlama olması bakımından önem arz etmektedir.

Yerelde kamusal alanların yaşlılar için erişilebilir ve güvenilir olması gerektiği belirtilmiş ve planlama ve kentsel dönüşümde yaşlılara yönelik düzenlemeler yapılması; Yerel Eylem Planlarının oluşturulması ve bunların Ulusal Planlarla örtüşmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmanın temel vurgularından biri olan yaşlıların kendileri ile ilgili alınan kararlarda aktif

olmasının sağlanması Çalıştay Rapor Metni'nde de yer almış, buna yönelik farklı modeller geliştirilmesi önerilmiştir. Bu öneri, bu araştırmanın da temel vurgu ve hedefleri arasında yer almaktadır. Buna dair öncelikli olarak yaşlıların yerel yönetim süreçlerine ve kent konseylerine katılımlarının sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Yerel politikalara örnek olarak, 'mahalle/yaşlı evlerinde' yaşlılarla yönelik atölyeler düzenlendiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte kuşaklararası iletişimi güçlendiren çalışmalar yapan belediyeler olduğu, cinsiyet dengesi gözetilerek 'yaşlı meclisi' oluşturmaya yönelik çalışmalar yapan belediyelerin sayısının da giderek arttığı tespit edilmiştir. Konuyla ilgili bir politika olarak, mahalle muhtarlığının en uçtaki hizmet birimi olarak yeniden yapılandırılacağıın yer aldığını hatırlatmak gerekir.

iii) Milliyetçi Hareket Partisi'nin Parti Programında 'Yaşlılar'

Parti programında yardıma muhtaç yaşlılık tek tip bir yaşlılık olarak ele alınmış olsa da, yaşlılık, yaşlı bireyler ve emeklilerin (Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı: 111) insanca yaşayabileceği bir süreç olarak ele alınmıştır. Yaşlıların onurlu bir yaşam sürmesinin temin edilmesi devleti yaşatmakla eş tutulmuştur (Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı: 111). Bununla birlikte, 'yaşlılara sahip çıkma'nın 'memleket meselesi' olduğu ifade edilmiştir. Programda, yaşam kalitesi vurgusuyla, yaşlıların aile ortamında yaşamlarını sürdürmesinin yanında sosyal bakım yardımı verileceği ifade edilmiştir. Öte yandan, aktif bir yaşlılık ve buna yönelik istikrar, adil gelir dağılımına dayanan politikalar yer almaktadır. Hem ailenin sosyal politikalarındaki yeri hem de aktif yaşlılık vurgusu yaşlanma bağlamında tartışmaya açık konulardır.

Sosyal devlet bağlamında (Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı: 24), yaşlılar, kimsesizler, yoksullar, engellilerle devlet tarafından 'koruyup kollanacaklar' gibi ifadelerle değerlendirilmektedir. Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar başlığı altında, farklı kuruluşlar tarafından yürütülen yardıma muhtaç, kimsesiz, güçsüz, engelli ve özel ilgiye muhtaç vatandaşlarla birlikte ele alınan yaşlı vatandaşlara yönelik sosyal yardım/sosyal bakım yardımı ve sosyal hizmetlere dair sistemin yeniden yapılandırılacağı belirtilmiştir (Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı: 97). Diğer parti politikalarından farklı olarak sosyal politikalar bağlamında gençlik ve hayatın diğer dönemlerini birlikte ele alan, toplum ve gençlere deneyim aktarımını da içeren sosyal yaşama katılımla aktif bir süreç vurgusu olsa da, yine aynı programda yaşlılığın muhtaçlık kategorisi içinde de değerlendirilmesi tartışılmalıdır. Programda sosyal destek ödemelerinin sosyal bir hak

olduğunun altı çizilmiş, ancak yardımları hak eden yaşlılara ödeme yapılacağı söylenmiştir (Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı: 112).

iv) İYİ Parti'nin Parti Programında 'Yaşlılar'

Programın başlangıcındaki 'İyi Bir Türkiye' başlığı altında genç ve kadınlardan sonraki madde olarak "yaşlılarımıza huzur, güven ve bakım imkânı" belirtilmiştir. Parti programında aile başlığında ise, yaşlı bireyler ve yaşlanmaya dair politikalar önerilmiştir. 'Emekli ve yaşlı büyüklerimiz' başlığı altındaki (İYİ Parti Programı: 26) aile bağlamında yaşlılara dair politikalar ele alınmıştır. Gençlere iş, kadınlara yaşam hakkı ve eşitlik, yaşlılara huzur, güven ve bakım imkânı, çocuklara mutluluk vurgu yapılan konular olarak öne çıkmaktadır. Gelecekte aktif olmayan nüfus oranının artması ve doğurganlık hızının azalmasıyla da yaşlı nüfus payının artması bir 'risk' olarak vurgulanmıştır.

'Ailede' çocuk, engelli ve yaşlı bireylerin hayata etkin katılımını sağlamak ve özel hizmet gerektiren durumlar için uygun modeller oluşturulmasına, emekli ve 'yaşlı büyüklerin' toplumsal yaşama aktif olarak katılımlarının sağlanmasına vurgu yapılmaktadır. Yaşlıların ayrımcılığa uğramadan insan haklarından yararlandırılmaları ve toplumsal hayata katılmaları için sosyal hizmet faaliyetlerinin belirleneceği belirtilmiştir.

Ayrıca yaşlılara yönelik oluşturulan yaşam ortamları, bu alanda faaliyet gösteren kamu birimleri ile gönüllü kuruluşların desteğiyle sağlanacağı ifade edilmiştir. Yoksul veya kimsesiz yaşlılar için 'mutlu yaşam merkezleri' kurulacağı ve bu sayede yaşlı bireylere evinde ve sosyal çevresinde temel hizmetlerin sağlanacağı belirtilmektedir. Aileye dayanan sosyal politikanın devlet destekli hale getirilmesine bir örnek olarak; bakıma ihtiyacı olan 'muhtaç yaşlı ebeveynleri' ile ilgilenmek durumunda olan aile üyelerine yönelik Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından daha kapsamlı ev bakım hizmetleri getirileceği belirtilmiştir.

Parti programında yer alan önerilerden bir diğeri ise devlet kurumlarında uzun süre çalışmış ve emekli olmuş kişilerin kendi alanlarında 'bilgi, görgü ve tecrübelerini aktarmalarını' sağlayacak, gönüllü 'Bilge Danışman' statüsü getirilmesi politikasıdır (İYİ Parti Programı: 26). Bu politika, "yaşlılığın kıymetli bir sosyal dönem olduğunun genç nesillere aktarılması"na ilişkin hem bakanlık hem de kurumlar tarafından çalışmalar planlanmasına yönelik açıklama özellikle nesiller arası etkileşim, anlayış ve anlam üretmek için olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Programda yaşlılar engellilerle birlikte ele alınmış ve bu kesime sunulacak hizmetler için veri tabanı oluşturulması önerilmiştir (İYİ Parti Programı: 27). Sağlık başlığı altında ise; yaşlılar için koruyucu sağlık hizmetlerine, çocuklar ve kadınlarla birlikte süreklilik kazandırılacağı belirtilmiştir (İYİ Parti Programı: 56). Yaşlıların bakımı için geriatri merkezleri ve Sağlık Bakanlığının kontrolünde huzurevleri açılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (İYİ Parti Programı: 57). Bu önerinin de parti programlarında benzer şekilde ele alınan bir konu olduğu görülmüştür.

v) DEM Parti'nin Parti Programında 'Yaşlılar'

Parti programı incelendiğinde yaşlı kavramı yerine daha çok 'emekli' kavramının kullanıldığı görülmektedir. Ezilenler ve sömürülenler kavramı içerisinde işçiler, emekçiler, yoksullar, farklı ulus, dil, kültür ve inançlardan tüm halklar, göçmenler, mülteciler, kadınlar, köylüler, gençler, emekliler, engelliler, LGBT bireyler, küçük esnaf, dışlanan ve yok sayılan bütün halkların, inanç topluluklarının haklarının korunması politikasının yer aldığı görülmektedir.

Yerel yönetim bağlamında ise toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekolojik toplum kavramlarına vurgu yapıldığı dikkat çekmektedir. Yine, halkı mağdur ettiği ifade edilen, ranta dayalı kentsel dönüşüm politikalarının durdurulması gerektiği belirtilmiş, sosyal projelerle desteklenen, yerinde dönüşüm modeli ile insanca yaşanılabilir kentlerin geliştirilmesi gerekliliğine atıfta bulunulmuştur. Yaşlılar çocuklar, emekliler ve engellilerle birlikte değerlendirilmiş ve bu kesimlerin kent yaşamına katılmasının önündeki zorlukların giderilmesine dair ifadeler yer verilmiştir. Ekonomik anlamda dezavantajlı olduğu bilinen emeklilerin hakları için halktan ve emekten yana sosyal politikaların hayata geçirilmesi, emekli maaşlarının yoksulluk sınırının üzerinde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Ayrıca çalışma yaşamına dair tüm yasaların, "işçilerin, kamu emekçilerinin, emeklilerin ve işsizlerin haklarını güvence altına alacak şekilde yeniden düzenlenmesi", aktif katılımın temeli olan "örgütlenme özgürlüğü önündeki her türlü engelin kaldırılması" için mücadele edileceği belirtilmiştir. Kadın Meclisi ve Gençlik Meclisi olmasına rağmen yaşlılara dair ayrı bir düzenleme/meclis olmadığı görülmüştür.

Sonuç

Çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, yaşlı bireylerin aktif siyasete katılımının yeterli olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda

vurgulandığı üzere, eğitim, meslek, yaş, gelir, cinsiyet, sosyal medya kullanımı, kırsal ya da kentsel yerleşim alanları, coğrafi bölge ve bu bölgelerdeki güç erkleri gibi faktörler siyasete katılımı etkilemektedir (Atabey ve Hasta, 2018; Eser ve Sarışahin, 2016; Varışlı, 2021a). Türkiye’de siyasete katılım daha çok herhangi bir partiye üye olma şeklinde değerlendirilir. Bu durum 65 yaş ve üstü nüfus için de geçerlidir (Doğanay, 2024). Elbette siyasete katılımı etkileyen önemli bir diğer faktör de siyasi partiler yasasıdır. Türkiye’de yürürlükte olan kanun, örgütlenme özgürlüğünü kısıtlamakta; hem parti teşkilatlanması hem de finansmanının düzenlenme biçimi ve özellikle azınlıkta kalan toplumsal grupların örgütlenmesini etkilemekte ve temsilini azaltmaktadır (Geyikçi, 2021). Tüm bunlara rağmen, unutulmamalıdır ki, yaşlı bireyler, doğrudan yaşlı bireylere dair derneklerde ve farklı konularda mücadele eden sivil toplum kuruluşlarında ve diğer taban hareketlerinde de aktif katılım göstermekte, hem kendi hakları için hem de ülkeye dair mücadelelerde yer almaktadırlar. Ancak, bu katılımın halen gerekli olan nitelik ve nicelikte olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın diğer dikkat çekici bir sonucu ise Giresun’da yaşlı yetişkin kadınların siyasete katılımlarının oldukça düşük olmasıdır. Bu sonuç daha önce yapılan çalışmalar ile benzerdir. Nitekim Doğanay’a (2024) göre, Giresun’un aktif yaşlanma endeksi alt bileşenlerinden biri olan siyasi katılım bileşen oranı %9,1 olarak belirlenmiş ve kadın katılımının erkeklere oranla oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Giresun’da politikaya katılım yaşlı yetişkin erkeklerde %13,7 iken, yaşlı kadınlarda bu oranın %4,3 olması oldukça dikkat çekicidir (Doğanay, 2024). 2016 yılında Türkiye için yapılan pilot çalışmada, 2012 yılı verileri sonuçlarına göre politikaya katılım oranı %3,9 (kadın %1,5; erkek %6,4) olarak bulunmuştur (UNECE, 2016). Yine başka bir çalışmanın 2016 verilerine göre ise, yaşlı bireylerin siyasete katılım bileşeni %15,6 (kadın %15, erkek %16,3) olarak belirlenmiştir (Beşe Canpolat ve Taştı, 2022). Kocaeli için yapılan çalışma sonucu ise aktif yaşlanma bağlamında yer alan siyasete katılım bileşeni %16,5 (kadın %13,5; erkek %19,1) bulunmuştur (Gürsoy Çuhadar, 2019). AB ülkelerinde de kadınların politikaya katılım oranları erkeklere göre daha düşüktür (UNECE, 2018). Ancak siyasete katılım oranı ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişmektedir. ‘Siyasi katılım’ göstergesinin değerleri Romanya için %4,3 iken, İsveç için bu değer %48,4 olması oldukça dikkat çekicidir (UNECE, 2018: 21). Bu sonuçlar elbette kadınların siyasete katılımlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve buna ilişkin roller ile bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Yerel siyasetin önemli bir ayağı olan ve Türkiye’ye özgü olan muhtarlık sonuçları değerlendirildiğinde de 65 yaş ve üstü kadın muhtarın yeterince olmadığı görülmektedir. Türkiye’de (1999, 2004, 2009, 2014 ve 2019 yılları) kadınlar Belediye Başkanlığı’nda en fazla %3, il genel meclis üyeliğinde %4,7 ve belediye meclis üyeliğinde %11 oranında yer alabilmiştir. Oysa, herkes için siyaset ve kapsayıcılık her yaştaki kadının siyasete katılımını mümkün kılabilir. Özellikle Türkiye’ye özgü bir yerel yönetim birimi olan muhtarlık kurumu kadınların yerel siyasete aktif katılımının ve yerelde eşit temsiline önemli bir göstergesidir. Kadınların muhtarlık kurumlarında temsili artsa da varlıkları hâlâ yok denecek kadar azdır (Kaşıkırık ve Dokuzcan, 2022). Bu sonuç, çalışmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Özellikle her konuda olduğu gibi yaşlı yetişkin kadınlar muhtar olma konusunda da en ‘dezavantajlı’ gruplar arasındadır.

Araştırma sürecinde dikkat çeken diğer bir bulgu ise, görüşme yapılan bazı parti temsilcilerinin genel söylemindeki ‘gençleşmeyi’ bir ‘övgü’ konusu olarak gündeme getirmiş olmalarıdır. Bununla ilişkili olarak, yaşlı bireylerin parti bürosunda vakit geçirmesi bile ‘zaman kaybı’ ve ‘gereksiz’ olarak görülmektedir. Bu sonuç, yaş ayrımcılığına bağlı ötekileştirme ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. Yine yaşçılıkla bağlantılı olarak, siyasette -kadın ve engellilerle birlikte- yaşlı bireyler, açık ya da örtülü olarak görünmez kılınmaktadır. Yaş ayrımcılığı ve cinsiyetçilik birbirlerini beslemektedir; yaşçılık toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkla kesişmektedir. ‘Yaşlılık evresinde’ erkeklerden daha çok bulunan kadınlar cinsiyetlendirilmiş yaşçılığın olumsuz sonuçlarını deneyimleyerek ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Con Wright, 2022). Siyasi liderlerin beğenilmeyen politika ve söylemleri eleştirilirken, hem kendi yaş gruplarından hem de aynı partide birlikte politika yaptıkları kişiler tarafından, bazen karikatürize de edilerek yaş ayrımcılığına maruz kaldıkları görülmektedir. Nitekim—süreç olarak yaşlanma değil, sabit bir kategori olarak yaşlılık fikrine de dayanan- yaş ayrımcılığı ve cinsiyetçi tutumlar siyasete katılım hiyerarşisini oluşturmaktadır. Aşağıdaki Şekil 1’den yola çıkarak görüleceği üzere de siyasete katılımın kadınlar için halen tabandan tavana cinsiyetçi cam tavanlar tarafından belirlendiği söylenebilir. Bu durum, kesişimsellik de açıklanabilecek şekilde yaşlı yetişkin kadınlar için daha katı ve keskin bir ayrımcılıkla belirlenmektedir. Ancak bu hiyerarşide 65 yaş ve üstü erkeklerin konumuna bakıldığında, yaşlı kadınlara göre göreceli olarak daha avantajlı oldukları söylenebilir. Keza, Türkiye siyaseti için piramidin en üst kısmında ‘yönetici sınıfta’ 65 ve üstü erkeklerin yer aldığı görülebilmektedir.

Şekil. 1: Siyasete Katılım Hiyerarşisi Piramidi (2023-2024)

Yaşlıların yeniliklere kapalı oldukları gerekçesi ve bazı siyasi olay ve gelişmelere karşı direnç göstermeleri nedeniyle parti yönetimleri tarafından eleştirilmeleri de dikkat çekicidir. Yaşlı bireylerin çoğunlukla değişime ve yeniliğe karşı geleneği savundukları, muhafazakâr oldukları ve muhafazakâr partilere oy verdikleri düşünülmektedir (Önder, 2013; Varışlı, 2021a). Ancak bazı araştırmacılar yaşlı bireylerin muhafazakâr partilere oy verdikleri düşüncesinin genellenemeyeceğini ifade etmektedir (Binstock ve Day, 1996: 365). Yaşlı bireylerin oy verme düzeyinin analizine de yansıyan muhafazakâr homojen bir grup olarak kalıp yargıyla değerlendirilmesi hem aktif katılım ve temsil hem de sunulan hizmetler açısından sorunlar doğurmaktadır.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuç ise, incelenen siyasi parti programlarında yaşlı bireylerin haklarının yetersiz ve kalıp yargılarla sunulmuş olmasıdır. Siyasi partilerin tüzüklerinde yaşlanma ile ilgili veri yok denecek kadar azdır. Programlarında ise, birbirlerine benzer şekilde, yaşlı bireylerin toplumsal kalıp yargılarla ve daha çok ‘söylemsel’ olarak ele alındıkları, tek tipeleştirildikleri görülmüştür. Siyasi metinlerde yaşlı bireyler ve yaşlanmanın, ‘yaşlılara bakmak’, ‘muhtaçlık’, ‘yoksulluk’, ‘yalnızlık’, ‘aktif olmayan’, ‘engelli’, ‘emekli’, ‘düşkün’, ‘hasta’, ‘korunacak’, ‘hak verilecek’, ‘aciz’, ‘mağdur’ vb. gibi kavramlar ile ifade edildiği anlaşılmıştır. Ayrıca yerel yönetimler açısından da kentte eksikliklere dayanarak popülerleşen ‘kadin’/ ‘çocuk’/ ‘yaşlı’ dostu kent kavramları (Arun ve Elmas, 2016) yerele ve mekâna dair politikalar/politika belgelerinde benzer yaklaşımlarla

yer almaktadır. Bu yaklaşımların devamı niteliğinde olan sosyal haklar bağlamında değerlendirilen hakların da aynı nitelikte olduğu görülmektedir. Nitekim kadınlar, gençler, çocuklar ve yoksullar için kullanılan kavram ve yaklaşımlar benzerdir. Elde edilen bu sonuca dayanarak, sosyal haklar verecek olanlar ile sosyal hakların öznesi/talep eden kişiler arasında keskin bir sınıfsal ayırım olduğu düşünülebilir. Nitekim toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren haklar ve taleplerin tutarlı bir şekilde metinlere ve mevcut uygulamalara yansımadağı görülmüştür. İncelenen parti programlarında kadınlar, gençler, çocuklar, yaşlılar, engelliler ‘korunması gereken’ gruplar olarak görülmekte ve bununla ilişkili olarak siyasal, ekonomik, sosyal hakların düzenlenmesi ve sağlanması gerektiğine atıf yapılmaktadır. Bununla birlikte, temelde çoğu söylem düzeyinde kalan politikaların ne tür stratejilerle, nasıl gerçekleştirileceğine açıkça ve ayrıntılı şekilde değinilmemektedir. Her ne kadar her partinin dünyaya bakış açısı/yaklaşımı/ideolojisi/davası benzerlikler ya da farklılıklar barındırsa da söz konusu yaşlılık olunca, yukarıda da belirtildiğı gibi, benzer kavramlar ve olgular ile ele alındığı görülmüştür. Bu benzerlik ve kalıp yargıların, siyasi metinler incelendiğinde maalesef kadın, çocuk, engelli, genç ve yoksullar için de benzer olduğu anlaşılmaktadır. Siyasete yön verenlerin daha çok orta yaş ve üstü erkeklerin olması bu durumun bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Nitekim hakları talep etmek, savunmak ve sunmak üzere siyasi partilerin teşkilatlarında görevi bulunan kadın veya erkekler siyasi seçkinlerden oluşmaktadır (Yazgan, 2019). Siyaseti -yerel ve Anadolu şehirlerinde- “‘kim’, ‘kimler’ için yapıyor?” sorusu öne çıkmaktadır. Metinlerin analizinde bu sorulara yanıt olarak, Türkiye’deki siyasetin seçkin zengin ve/veya sosyal statü/sermayesi yüksek orta yaş erkekler ve kota ile siyasette görünür kılınan, yine eğitilmiş orta ve üst sınıfta yer alan kadınlar tarafından yapıldığı görülmektedir. Söz konusu bu grupların adeta diğer tüm kesimlere sosyal hakları dağıtan kişiler olarak öne çıktığı söylenebilir. Farklı kesimler için hakları veren ve düzenleyen olarak öne çıkan erkeklerin, yoksul, bakıma muhtaç, engelli, yaşlı, genç, çocuk, kadın ve diğer erkekler (‘yoksul’ ve/veya ‘engelli’) için ve onların adına siyaset yaptıkları yanıtı çalışmanın en önemli sonuçlarından biri olarak değerlendirilebilir. Bu durum siyasetin aslında ‘erkekler kulübü’ (bkz. Çakır, 2019; Sancar, 2014) olarak da şekillendiğini göstermektedir.

Bu yaklaşım, parti politikalarında örtülü ya da açık olarak, birçok yerde bütünlüklü olmayan, birbirinden kopuk şekilde, çoğu zaman ‘edilgen’ ve ‘mağdur’, tek tipleştirilen bir kategori olarak yer alan yaşlı bireylerin, yerel

politikalar/kent politikalarına katılım ve aktif temsiliyetlerine olumsuz olarak yansımıştır. Ayrıca yaşlıların siyasete katılımları ile ilgili amaç ve düzenlemelerin politikalarda yer almadığı söylenebilir. Yine görünmez bir kategori olarak yaşlı bireylerin yaşamlarına ve yaşlanmaya ilişkin somut ve farklı ölçekteki bir bütün olarak politikaların yetersizliği, birbirleriyle çelişen özellikleri ve tutarsızlıkları bu durumu derinleştirmektedir. Yaşlı bireylerin edilgen, bakıma muhtaç kişiler olarak tanımlanması daha önce yapılan bir çalışmanın sonuçları ile benzerdir. Nitekim bu çalışmaya göre hükümet programlarında; muhtaçlık, sosyal güvenlik/hizmet, sağlık, aile ve emeklilik, kalkınma planlarında; sosyal hizmet, aile, bakım ve huzurevi, ulusal eylem planında; sağlık ve bakım, strateji belgesinde ise, aktif yaşlanma, sağlıklı yaşam ve dayanışma kavramları ile tanımlandığı görülmektedir (Barsbay, 2018).

Çalışmada elde edilen diğer dikkat çekici bir sonuç ise yaşlıların kaliteli yaşamları için önerilen huzur evleri gibi özel ya da kamu kurumları tarafından oluşturulan/desteklenen yaşam alanları vurgusudur. Yerinde yaşlanmanın öneminin giderek arttığı günümüz dünyasında yaşlıların sahiplendiği ve duyularıyla oluşturduğu coğrafya ve mekânlarından koparılarak başka alanlara ‘yerleştirilmeleri’nin ‘hümanist yaşlanma’ ve insan haklarına uygunluğu tartışılabilir bir konu olduğu söylenebilir. Diğer bir bulgu sonucu da bazı parti programlarında yer alan yaşlı bakım yükünün aile üyelerine verilmesi ve bu konunun politikalarla desteklenmesidir. Elbette ‘kültürel’ olarak toplumdaki aile ilişkilerinde yaşlılara bakım öncelikli ve eleştirilere açık olsa da kıymetlidir. Ancak sosyal devletin bir gereği olarak bireylere dair geliştirilecek politikaların temel sorumlusu devlettir.

Günümüzde ülkelerin nüfus yapısının yaşlanması, yaşlanma ile ilgili farklı disiplinlerde, disiplinlerarası güncel çalışmaların önemini arttıracaktır. Ancak dünyadaki yaşlı bireylerin büyük çoğunluğu için aktif siyasi katılım, hayatta kalma mücadeleleri ve bu katılımı temel siyasi bir hak ve bir insan hakkı olarak görmeyen bazı hükümetler tarafından hâlâ belli şekillerde sınıflandırılmakta ve sınırlandırılmaktadır. Yaşlılıkta siyasi faaliyetlere katılım büyük ölçüde yine tüm çelişkileriyle ‘gelişmiş ülkelerin bir lüksü’ olarak görülmektedir. Oysaki, gerontolojik alanın yetersiz bir şekilde haritalanmış bir parçası olan yaşlanma ve siyaset sosyolojisi hakkında daha fazla araştırma yapılması önem arz etmektedir (bkz. Walker, 1986). Bu çalışmalar, farklı kentlerde kendilerine özgü dinamikleri ve özellikleri bağlamında yürütülen, ülkedeki yaşlanma ve siyaset ilişkisini görünür kılacak çalışmalarla desteklenebilir. Siyasete aktif katılıma yaşlanma perspektifinden bakmak, siyaseti “kimin”,

“kimin için” yaptığı sorularına yaşlanma ve ötesinde verilebilecek esas cevabı görünür kılmaktadır.

Siyaseti “kimlerin” “kimler” için yaptığı sorularına verilecek cevaplarının arandığı çalışmalar hak temeli yaşamların fırsat ve tehditlerini de görünür kılacaktır. Siyaset alanının çoğunlukla seçkinci, eril, üstenci, orta üst sınıfa ait olması ve kotalarla belirlenmiş gençlik ya da kadın kolları ile sınırlandırılmasının bir lütuf olarak sunulması elbette aktif temsiliyet bağlamında bir sorun olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, farklı dinamiklerle şekillenen siyasetin farklı coğrafi bölgelerde nasıl şekillendiği ve kimler tarafından aktif olarak yürütüldüğüne yönelik yapılacak daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle, diğer kentlerde ya da kırsalda yapılacak benzer çalışmalarla Türkiye siyasetinin yaş ve cinsiyet haritası ve karnesi oluşturulup bunun izlenmesi sağlanabilir.

Sonnotlar

1- Bu çalışma, 31 Ekim – 2 Kasım 2024 tarihleri arasında Akdeniz Üniversitesi’nde düzenlenen Yaşlanma ve Kent başlıklı Senex Kongre’sinde yapılan sunuşun geliştirilmiş metnidir.

Kaynakça

Akarçay P (2015). İsveç’te Yerel Siyaset Ve Katılımcılık: Borgare Park Örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 49, 383-400.

AK PARTİ PROGRAMI. <https://www.akparti.org.tr/media/0auje2sn/partiprogrami.pdf>. Son erişim tarihi, 29/11/2024.

Altındal Y (2007). Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açidan Değerlendirilmesi. (Basılmamış Doktora Tezi). Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı.

Alves Martins T vd. (2022). Learning and the experience of social, civic, and political participation in old age. *Adult Education Quarterly*, 72(4), 401-421.

Anzia S F (2019). When does a group of citizens influence policy? Evidence from senior citizen participation in city politics. *The Journal of Politics*, 81(1), 1-14.

Arun Ö ve Elmas Ç (2016). Yaşlılıkta ayırım: çağdaş Türkiye’de yerel yönetimleri bekleyen zorluklar. *İstanbul University Journal of Sociology*, 36(2), 351-372.

Atabey G ve Hasta D (2018). Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 6(13),484-516.

Aydemir A (2024). Yaş, Yaşçılık ve Toplumsal Yapı. İçinde: C: Özatalay (der), *Toplumsal Yapı Türkiye’de Eşitsizlik, Tahakküm, Değişim*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bağcı İ (2023). Türkiye’de Bireylerin Oy Verme Davranışlarının Mekânsal Faktörler Açısından Değişimi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 19-33.

Bal H (2021). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Sentez Yayıncılık.

Balun B (2022). CHP VE AK Parti Siyasi Programlarının Sosyal Politika Kapsamında Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 27-61.

Barsbay M Ç (2018). Türkiye’de politika belgelerinde yaşlılara yaklaşımın değerlendirilmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(2), 257-280.

Beğer T ve Yavuzer H (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 25(3), 1-3.

Beşe Canpolat Ş ve Taştı E (2022). Türkiye’de aktif yaşlanma endeksinde 2008-2020 döneminde yaşanan değişim: Avrupa birliği ülkeleri ile karşılaştırmalı bir değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(56), 443-499.

Binstock R H ve Day C (1996). Aging and Politics. İçinde: R H Binstock vd. (der), *Handbook of Aging and Social Sciences*, San Diego: Academic Press, 362-387.

Bourdieu P (1978). La jeunesse n’est qu’un mot, entretien avec Anne-Marie Métailié. <http://www.homme-moderne.org/societe/socio/bourdieu/questions/jeuness.html>. Son erişim tarihi, 13.04.2025.

Bowen G A (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40.

Calasanti T ve Giles S (2018). The challenge of intersectionality. *Generations: Journal of the American Society on Aging*, Vol. 41, No. 4, Gender and Age: A Focus on Women (Winter 2017–2018), 69-74.

Cansun Ş (2022). Birleşik Krallık’ta anaakım siyasi partilerin yaşlılara yaklaşımı. *Çekmece Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (21), 72-85.

Con Wright G (2020). Yaşlanma, yaşlılık ve yaşlılar: Kavramsal tartışmalar, toplumsal algılar ve yaşlının sosyal statüsü. *Cogito*, 98, 120-143.

Con Wright G (2022). *Yaşlılık ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. Haritalama ve İzleme Çalışması*. Ankara: CEİD Yayınları.

Crittenden J (1963). Aging and Political Participation. *Western Political Quarterly*, 16(2), 323-331.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ PROGRAMI. <https://content.chp.org.tr/1d48b01630ef43d9b2edf45d55842cae.pdf>. Son erişim tarihi, 29/11/2024.

Çakır S (2019). *Erkekler Kulübünde Siyaset*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Çayır K (2012). Yaşlılık / Yaşa Dayalı Ayrımcılık. İçinde: K Çayır ve M Ayan Ceyhan (der), *Ayrımcılık - Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 163-174.

Çolak M ve Özer Y E (2015). Sosyal politika anlamında aktif yaşlanma politikalarının ulusal ve yerel düzeydeki analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 115-124.

DEM PARTİ PARTİ TÜZÜĞÜ. <https://www.demparti.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/Parti%20metinleri/dem-parti-tuzuk.pdf>. Son erişim tarihi, 29/11/2024.

Demko G J (2018). Population, politics, and geography: a global perspective. İçinde: George J Demko ve William B Wood (der), *Reordering The World*. New York: Routledge, 141-153.

Denzin N K ve Lincoln Y S (Der). (2018). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. London: Sage Publications.

Dikeç M (2002). Police, politics, and the right to the city. *GeoJournal*, 58 (2-3), 91-98.

Dilekli Karatay Z ve Koyuncu A A (2024). Kuşakların Siyasi Parti Politikaları Üzerindeki Etkisi. *Niğantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 523-538.

Doğanay G ve Güven S (2019). Ailede Yaşlı Bakımı Rolünü Üstlenen Kadınlar ve Görüşleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 343-357.

Doğanay G (2024). 65 Yaş ve Üstü Bireylerin Aktif ve Sağlıklı Yaşlanmasında Coğrafi Çevre Koşullarının Etkileri. (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eser H B ve Sarışahin P (2016). Cinsiyet-siyasal katılım ilişkisi: SDÜ örnek Olayı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 38-58.

Ethington P J ve McDaniel J A (2007). Political places and institutional spaces: The intersection of political science and political geography. *Annu. Rev. Polit. Sci.*, 10(1), 127-142.

Flint C (2003). Dying for a "P"? Some questions facing contemporary political geography. *Political Geography*, 22(6), 617-620.

Geyikçi Ş Y (2021). *Türkiye’de Parti-Devlet İlişkisi: Siyasi Partiler Kanunu’nun Karşılaştırmalı Analizi ve Politika Önerileri*. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü Politika Notu.

Gürlevik Ö (2019). Siyasal tercihlerde seçmenleri etkileyen faktörler: Aksaray ili örneği. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürsoy Çuhadar S (2019). Türkiye’de demografik dönüşüm ve aktif yaşlanma ilişkisi: Kocaeli örneği. (Basılmamış Doktora Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harvey D (2008). The Right to the City, *New Left Review*, Sept/Oct 53, 23-40.

Harvey D (2012). *Rebel cities: From the right to the city to the urban revolution*. New York and London: Verso Books.

İYİ PARTİ PROGRAMI. <https://iyiparti.org.tr/storage/img/doc/iyi-parti-guncel-parti-program.pdf>. Son erişim tarihi, 29/11/2024.

Karasar N (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaşıkcı A ve Dokuzcan H (2022). Kadınların yerel yönetimlere giriş kapısı “muhtarlık” kurumu: bir kapı da sen aç kampanyası örneği. *Kent Ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 4-16.

Kümbetoğlu B (2015). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

KONDA (2024). Gençlerin Politik Tercihleri Araştırması 2024. <https://konda.com.tr/uploads/genclerin-politik-tercihleri-arastirmasi-2024-64df8822aead837953c985b7a856bc911a53b8524850b4725246f7b92b74b216.pdf>. Son erişim tarihi, 13/01/2025.

Lefebvre H (1972). *Le droit à la ville suivi de Espace et politique*. Paris: Éditions Anthropos.

Lefebvre H (2000). *Writing on Cities*. Translated and Edited by Kofman E ve Lebas E. London: Blackwell.

Lefebvre H (2016). *Şehir Hakkı*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lutz W vd. (2008). Global and regional population ageing: How certain are we of its dimensions?. *Journal of population ageing*, 1, 75-97.

Lüküslü D (2003). Günümüz Türkiye Gençliği: Ne kayıp bir kuşak ne de ülkenin aydınlık geleceği. İçinde: Y Kurtaran vd. (der), *Türkiye’de gençlik çalışması ve politikaları*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Melo D ve Stockemer D (2014). Age and Political Participation in Germany, France and the UK: A Comparative Analysis. *Comparative European Politics*, 12(1), 33-53.

Menezes D vd. (2023). ‘You really do become invisible’: examining older adults’ right to the city in the United Kingdom. *Ageing & Society*, 43(11), 2477-2496.

Merriam S B (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama için Bir Rehber*. Ankara: Nobel Kitap.

Metin N (2010). Seçmenlerin Siyasi Tercihi Modeli. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 362-387.

Milliyetçi Hareket Partisi Parti Programı. https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf. Son erişim tarihi, 29/11/2024.

- Mitchell D (2003). *The Right To The City: Social Justice And The Fight For Public Space*. New York: Guilford Press.
- Önder Ö (2013). Gerontokrasi: Yaşlılar Yönetimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 271-281.
- Özdemir G (2019). Siyasal katılmayı etkileyen sosyoekonomik faktörler üzerine bir araştırma-Çankırı örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(3), 252-283.
- Özgişi T (2014). Türkiye’de Toplumsal Değişimin Siyasi Katılıma Etkisi. *TESAM Akademi Dergisi*, 1(1), 52-101.
- Özkul M ve Kalaycı I (2015). Türkiye’de Yaşlılık Çalışmaları. *Journal of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, 52, (2015-2), 259-290.
- Painter J ve Jeffrey A (2009). *Political geography: an introduction to space and power*. Los Angeles, Calif.; London: SAGE.
- Patton M Q (2002). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. United States of America: Sage Publications.
- Pratt H J (1979). Politics of aging: Political science and the study of gerontology. *Research on Aging*, 1(2), 155-185.
- Routledge P (2010). Introduction: cities, justice and conflict. *Urban Studies*, 47(6), 1165-1177.
- Sancar S (2014). *Erkek Kulübünde Siyaset Kadın Parlamenterlerle Sözlü Tarih*. İstanbul: Versus.
- Sancar S (2021). *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması Geniş Özet*. Ankara: CEİD.
- Sanderson W C ve Scherbov S (2007). A near electoral majority of pensioners: Prospects and policies. *Population and development review*, 33(3), 543-554.
- Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri Seçim İstatistikleri Bülteni. <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023CBSecimIstatistik.pdf>. Son erişim tarihi, 13/01/2025.
- Serrat R vd. (2015). Factors associated with Spanish older people’s membership in political organizations: the role of active aging activities. *European Journal of Ageing*, 12, 239-247.
- Serrat R vd. (2023). Ageing activisms: A narrative exploration of older adults’ experiences of political participation. *Sociological Research Online*, 28(1), 73-92.
- Terkan B (2010). Siyasi partilerin kadına ilişkin söylem ve politikaları (AKP ve CHP örneği). *Selçuk İletişim*, 6(2), 115-136.

TEAM (Toplumsal Etki Araştırmaları Merkezi) (2020). Türkiye Seçmen Araştırmaları 20' Seçmen Grupları ve Eğilimleri.<http://www.teamarastirma.com/wp-content/uploads/2021/04/TEAM-Se%C3%A7men-E%C4%9Filimleri-Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%C4%B1-2020.pdf>. Son erişim tarihi, 13/01/2025.

Tuncel G ve Uzun H (2019). Türkiye'de yaşlılara yönelik sosyal politikalar üzerine bir inceleme. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2), 309-334.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2024). Türkiye İstatistik Kurumu adrese dayalı nüfus kayıt sistemi, İstatistiklerle Yaşlılar, 2023. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaslılar-2023-53710>. Son erişim tarihi, 13/01/2025.

UN (United Nations) (2013). United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. World Population Ageing 2013. ST/ESA/SER.A/348 <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2013.pdf>. Son erişim tarihi, 13/01/2025.

UNECE (United Nations Economic Commission for Europe) (2016). "The Active Ageing Index Pilot Studies for Serbia and Turkey, UNECE Population Unit", (Switzerland). <https://coilink.org/20.500.12592/49dcpz>. Son erişim tarihi, 11/04/2025.

UNECE (United Nations Economic Commission for Europe) (2018). "Active Ageing Index (AAI) in non-EU countries and at subnational level: Guidelines", prepared by Maria Varlamova of the National Research University, Higher School of Economics (Moscow), under contract with United Nations Economic Commission for Europe (Geneva), co-funded by the European Commission's Directorate General for Employment, Social Affairs and Inclusion (Brussels). https://unece.org/fileadmin/DAM/pau/age/Active_Ageing_Index/ACTIVE_AGEING_INDEX_TRENDS_2008-2016_web_with_cover.pdf. Son erişim tarihi, 29/11/2024.

Varışlı B (2021a). Siyasi tercihte değişen ne?: İstanbul'da yaşayan 65 yaş üstü kişilerin oy verme davranışı ile ilgili bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 66, 48-65.

Varışlı B (2021b). Siyasetin Dönüşümü: Siyaset Arenasında 65 Yaş ve Üstü Seçmenin Rolü, ABD ve Britanya Örnekleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 369-383.

Verba S ve Nie N (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper and Row Publishers.

Walker A (2017). The New Politics of Old Age. İçinde: H-W Wahl vd. (der), *New Dynamics in Old Age. Individual, Environmental and Societal Perspectives*. Routledge.

WHO (World Health Organization) (2001). Men, ageing and health : achieving health across the life span. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/66941>. Son erişim tarihi, 29/11/2024.

WHO (World Health Organization) (2002). Active ageing: A policy framework (No. WHO/NMH/NPH/02.8). Geneva: World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/67215>. Son erişim tarihi: 29/11/2024.

Yazgan H (2019). Siyasi partilerin elit seçimi: Ak Parti örneği. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi.

Yaşar A ve Akengin H (2019). Siyasi coğrafya literatürü üzerine bir değerlendirme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17(34), 421-439.

Yerli G (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1278-1287.

Yıldırım A ve Şimşek H (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zaidi A vd. (2013). Active Ageing Index 2012. Concept, Methodology and Final Results. Vienna: European Centre.